SİVİL DAYANIŞMA PLATFORMU

Kürt Meselesinde Çözüme Bir Adım Çalıştayı

Hazırlayanlar

Ayhan Ogan, SDP Başkanı

Doç. Dr. Ergün Yıldırım, SDP Yeni Anayasa Çalışmaları Koordinatörü

Veli Karataş, Araştırmacı-SDP Koordinatörü

04-05 Aralık 2010

Sirkeci Legacy Ottoman Hotel/İstanbul

İçindekiler

Önsöz ……..3
Çerçeve Planı ……..4
Çalıştayda Öngörülen Perspektif ……5
Katılımcılar ……8
Oturumlar ……..10
Çalıştay Notları: Tespitler ve Teklifler ……11
Ekler (Çalıştay Tebliğleri) ……..……..27
Ek 1: Adnan İnanç / Hilal Tv
Ek 2: Av. M. Emin Aktar / Diyarbakır Barosu Başkanı
Ek 3: Prof. Dr. Refik Korkusuz / Dicle Üniversitesi

Önsöz

SDP, Kürt sorunu konusunda adaletli, makul ve insani ilkelerden hareket etmek gerektiğini düşünmektedir. "Kendimiz için istediğimizi, başkası için de istemek" yaklaşımını temel almaktadır.

Türkiye, en yakıcı ve en acil sorunu çözme noktasına gelmiş bulunmaktadır. Hem bölge insanları hem PKK hem de devlet bu konuda ayrı durmalarıyla beraber buna inanmaktadır. Şiddeti aşarak sivil insiyatif aracılığıyla Kürt sorununa çözüm bulma konusunda yoğun bir arayış bulunmaktadır. Sivil toplumsal dünyanın demokrasi diliyle Kürt meselesinde irade belirleyerek, Türkiye'nin önünü açma, acılarına son verme ve iç barışa katkı sağlama konusunda büyük adımlar atılmaktadır.

SDP de bu konuda sorumluluk üstlenerek önemli girişimler içinde yer almak amacıyla bir Kürt Çalıştayı düzenledi. 04-05.12.2010 tarihinde, İstanbul'da düzenlediği çalıştaya Türkiye'nin farklı bölgelerinden farklı STK temsilcilerini, aydın ve akademisyenlerinden katılımcıları çağırdı. Böylece, Kürt sorununa her bölgeden, her STK'dan ve her düşünceden "sorumluluk üstlenen" kişilerin katılımı sağlanmış oldu.

Sivil Dayanışma Platformu, Türkiye'nin demokrasi standartlarının yükselmesine, özgür ve müreffeh bir ülke olmasına ve çatışmaların barış yöntemleriyle çözülmesine inanarak yola çıkan bir girişimdir. Bu bağlamda Kürt sorunu ile ilgili yaklaşımlarını "çalıştayın ana perspektifi" başlığında ortaya koymaktadır.

Çalıştayda elde edilen tecrübeleri, yaklaşımları ve önerileri kamuoyu ile paylaşmak üzere bu rapor hazırlandı. Bu raporda çalıştaya katılanlar, oturumlar, yaklaşımlar ve çözüm önerileri ile sunulan tebiliğler ek olarak yer almaktadır. Ekler kısmında özellikle üç tebliğin bu rapora doğrudan ilavesi uygun görüldü.

Çalıştaya katılan bütün akademisyenlere, STK temsilcilerine ve medyamızın değerli mensuplarına teşekkürlerimi sunarım.

Ayhan Ogan

SDP Başkanı

1-ÇERÇEVE PLANI

Sivil Dayanışma Platformu, bu çalıştayın aşağıda belirtilen esaslar çerçevesinde yürütülmesinin uygun olacağı kanaatiyle hareket etmiştir.

1. Kürt sorununa sivil inisiyatifler ve sivil iradenin bakış açısı ekseninde yaklaşılmalıdır. Sivil toplum kuruluşları, meselenin çözüme kavuşturulmasında doğrudan sorumluluklar üstlenmeli ve Türkiye'de özellikle referandum sonrası oluşan olumlu zemin üzerinde adımlar atılmalıdır.
2. Kürt sorununun çözümü sürecinde bölge halkı, yalnız PKK ve BDP'den ibaret değil, diğer etkili çevrelerin de temsiliyle meseleye dahil edilmelidir. Bölgedeki sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere bölgedeki kanaat önderlerinin ve büyük çoğunluğun beklentileri ve talepleri dikkate alınarak çalışmalar yürütülmelidir.
3. Kürt meselesi sadece Güneydoğu'da yaşayan Kürtlerin meselesi olarak değil, Türkiye'nin ve Ortadoğu'nun bir meselesi olarak değerlendirilmelidir. Dolayısıyla Türk-Kürt, Doğulu-Batılı tüm kesimlerin hassasiyetleri göz önünde tutulmalıdır.
4. Türkiye'nin birlik, beraberlik ve bütünlüğü göz ardı edilmemeli, çözüm önerilerinde ve geleceğe yönelik tekliflerde bu husus dikkate alınmalıdır.
5. Şimdiye kadar ortaya konulmuş teorik yaklaşımlar da hesaba katılarak meselenin daha ziyade pratik çözüm önerileri boyutuna, sivil iradenin yansıtılması anlayışına dikkat edilmelidir.
6. Bir irade tecelli ettirme ve halkın psikolojik yönden hazırlanması ekseninde önerilere daha çok yer verilmelidir.
7. Meselenin geçmişte yaşanan gerilimli noktalarından ziyade adaleti esas alan, makul düzlemde kabul edilebilir ve uygulanabilir boyutlarına dikkat çekilmelidir.

2-ÇALIŞTAY İÇİN ÖNGÖRÜLEN ANA PERSPEKTİF

Kürtlerle beraber bin yıl birlikte yaşamış ve büyük bir tarihsel dünyayı birlikte kurmuşuz. Kürtler, bu milletin farklı unsurlarıyla beraber yaşamış, iç içe geçmiş, aynı kaderi paylaşmış, beraber savaşıp, beraber ticaret yapmış ve kız alıp, kız vermiş bir unsurdur. Aynı dergahlarda devrana gelmiş, aynı halaylarda kol atmış, aynı bağ-bahçede sevdalanmıştır. Kürtler ve diğer unsurlar Anadolu coğrafyasının birbirine en fazla benzeşen ve bu nedenle imparatorluğun son gününe kadar aralarındaki sınırlar çizilmemiş olan varlıklardır. Ünlü antropolog F. Barth'a göre etnisiteleri belirleyen sınırlardır. Oysa bu milletin Kürtlerle arasında hep sınır ihlalleri yaşanmıştır, geçişler vardır. İslamiyet, Nakşibendilik, Sünnilik, Alevilik vs. bu geçişkenliği sağlayan ve aralarında kalın sınırların çizilmesine izin vermeyen olgular olmuştur. Hep beraber 1922 yılına kadar "anasır-ı İslamiyye" olarak aynı varlık dünyası içinde yaşamışlardır.

Müslümanların son imparatorluğu yıkılınca, Kürtler ve Türkleri aynı varlığın anlam dünyası içinde tutan politik tahayyül parçalandı ve her şey değişmeye başladı. Dünya üzerinde var olmanın bir bedeli olarak önce beraber kurdukları ulus devlet, sonra Kürtleri homojenliği bozan bir varlığa dönüştürdü. Ulus devlete giydirilen Kemalist politik form, Kürtleri kendi iç politik ötekisi olarak yapılandırdı. İmparatorluğumuzun dışa yönelen fetih hareketi, Kemalizmle beraber içe yöneldi. Bu fethedilmesi düşünülen Anadolu içindeki önemli parçalardan biri de Kürtler'di. Bu Kemalist fetih hareketi, Kürtleri Takrir-i Sükun kanunları, Müfettişlik kurumları, Şark Islahat Programları, bölge yurtları gibi projelerle ulus devlet içinde yapılandırmaya çalıştı. Kürtlerin varlığı önce Türklerden koparılarak ötekileştirilirken sonra da yine Türkleştirerek eritilmeye çalışıldı.

Cumhuriyetin Kemalist fetih hareketi, toplumu homojenleştirmek amacıyla her çeşit etnik farklılığı şiddetle reddetti, baskı altına aldı ve asimilasyona uğratmaya çalıştı. Sekülerleşme politikaları ve katı baskıcı laiklik uygulamaları Kürtlerin kendilerini Türklerle beraber Müslümanlık temelinde aynı bağlam içinde algılamalarını parçalamaya başladı.

Kemalist tahayyülde Kürt yoktu, Kürtçe diye bir dilden bahsedilemezdi. Bunları iddia etmek bölücülük ve eşkiyalık anlamına gelmekteydi. Müslümanların, Osmanlıların Anadolu ve

çevresinde yaşadıkları bin yıllık tarih, sadece Türklere aitti. Bu yaklaşımda Kürtler silinmiş, reddedilmiş ve eritilmiştir. Türkçülük siyaseti ve Kemalist laiklik içinde inşa edilen tarih içinde Kürtler kendilerini göremiyordu. Onlar tarihsizleştiklerini görüyordu. Dilsizleşme ve tarihsizleşme büyük bir dışlanma duygusu yaşamayı doğurdu.

Çeyrek yüzyıldır, Türkiye'de düşük yoğunluklu bir savaş sürmektedir. Yaşanan şiddet göç, terör ve parçalanma olgusuyla beraber Kürt meselesi daha da derinleşmektedir. Büyük göçler, köy boşaltmaları, ölen gençler, parçalanan aileler, bölgeler arası entegrasyon ve büyük ekonomik giderler öncelikle insani açıdan büyük sorunlara yol açmaktadır. Acılar, göçler ve ölümler etrafında toplum içinde çeşitli linç kampanyaları, çeteleşmeler ve ötekileştirme olguları ortaya çıkmaktadır. Doğu ve Batı bölgeleri arasında yeni kültürel yarıklar meydana gelmektedir. Dolayısıyla Kürt sorununa bir an önce çözüm bulmak elzemdir.

Öncelikle Kürt sorununun bir bölge ya da etnik bir çevreyle sınırlı olarak algılanmaması gerekmektedir. Sadece Güneydoğu bölgesiyle sınırlı ve Kürtleri merkeze alarak bu sorunla başa çıkabilmek güçtür. Kürt sorunu, Türkiye sorunudur. Çözümü de bütün Türkiye'yi düşünerek bulabiliriz. Türkiye'nin bütün bölgeleri, unsurları, merkezleri ve siyasal partileri işin içinde yer alarak bir çözüme ulaşılabilir. Bu yaklaşım hem Kürtlerin dışlanması ve ötekileştirilmesini engelleyecek hem de Türkiye'nin entegrasyonu açısından işlevsel olacaktır. Bu nedenle Kürt sorunu sadece Kürtlerin değil, Türklerin de sorunu olarak görülmelidir. Çünkü dolaylı ya da dolaysız en fazla etkilenen varlıkların arasında Kürtlerin dışındaki nüfus ve yapılar gelmektedir aynı zamanda. Ayrıca terör, göç, hareket ve yoksulluk içinde yaşayan Kürt kitlelerinin Batı Anadolu ve İç Anadolu tarafından tehdit algılamaları içine yerleşmemeleri için bu yaklaşım tarzı önem taşımaktadır.

Kürt meselesinin, şiddetin diliyle temsilinin dışında sivil bir iradeyle tartışılarak çözülmesi için çareler aranmalıdır. Bu bağlamda Türkiye'nin sivil toplum gücü harekete geçmeli, işbirliği yapmalı ve çeşitli çözümleri ortaya koymada önemli roller üstlenmelidir. Politik toplum, devlet ve PKK'nın şiddet yöntemleriyle süren arayışları aşılmalıdır. Sivil irade aracılığıyla Kürtlerin daha fazla temsil imkanı olacaktır. Sadece şiddete kilitlenmiş bir siyaset etme tarzından kurtulma ve çarelere ulaşma yolları belirmeye başlayacaktır. Ayrıca sivil toplum aracılığıyla atılacak adımlar, soruna dair çözüm önerilerinin toplumsal kitleler içinde kabul görülmesini sağlayacaktır.

Kürt sorunu insan hakları, adalet ve barış paradigmaları temelinde ele alınmalıdır. Etnik temelli arayışlar, büyük ölçüde kapalı, dar, karşıt ve dışlayıcı sonuçlara yol açabilir. Çünkü bütün Kürtlerin, Türkiye toplumuyla beraber var olmaları ortak bir evrensel dil ile mümkündür. Ortak evrensel dil aracılığıyla farklılıkların temsili esas alınmalıdır. Evrensel ortak dil ile farklılıkların düzleştirilmemesine de dikkat edilmelidir. Adalet, barış, insan hakları gibi evrensel söylemlere bağlı olarak Kürtlerin dil, inanç, kültür vb. temsil imkanlarını da sağlama yolları bulunmalıdır.

Türkiye, Kürt sorununu çözerken dışarıdan otomobil ithal eder gibi çözümler ithal yoluna gitme konusunda daha eleştirel olmalıdır. Ulus devletin homojenleştirme politikası öncesi tarihsel ve toplumsal deneyimimizin imkanları araştırılarak bugünün modern koşullarına uyarlanabilecek yöntemler, imajlar ve söylemler söz konusuysa bunlardan yararlanılmalıdır. Toplumların tarihsel ve kültürel coğrafyaları içinde yüzyıllar içinde biriktirdikleri çözümlerin de var olabileceğini düşünmemiz gerekir.

Türkiye'nin sivil toplumu kısa sürede yaşanan Demokratik Açılım ve arkasından gelen eylemsizlik sürecini iyi değerlendirmelidir. Atılan atımları reddetmek, dışlamak, karalamak ve görmezlikten gelmek yerine bunları daha işlevsel hale getirmek sorunu çözme konusunda daha ileri aşamalara ulaştırmak nasıl mümkün olabilir, bunun üzerinde düşünmek gerekir. Bu bağlamda şu an içinde bulunduğumuz dönem, Kürt sorununu çözme konusunda adımlar atmak ve irade ortaya koymak için büyük bir fırsattır. Demokratik Açılımla beraber politik iradenin çözüm konusundaki pratikleri ve eylemsizlik süreciyle nasıl bir doğrultu alması gerektiği konusunda sivil toplum temsilcileri bir yol haritası oluşturabilirler. Politik toplum ve PKK arasına sıkıştırılmış bir Kürt sorununun, uzun vadede çözümü zorlaştırmaması için sivil toplum iradesi büyük bir önem taşır.

Demokrasi, toplumsal alan içinde müzakerelerle sonuca gitme yöntemidir. Kürt sorununun da bu yöntem aracılığıyla çözümü daha kolay olabilir.

Kürt sorununa yoğunlaşan siyasetler ve partiler, Türkiye'nin ilgili bütün yapılarıyla beraber çalışmaya ve çözüm konusunda ortak bir dil inşa etmeye katkı sağlamalıdırlar. En azından kendileri dışında yer alan bütün toplumsal katmanlara hitap edecek (barıştan, adaletten ve insan haklarından yana olan) bir dil geliştirmeli, Kürt sorununun "Türkiye dili"ni bulma konusunda gayret sarf etmelidirler.

3- KATILIMCILAR

1. DOÇ. DR. FERHAT KENTEL / İSTANBUL ŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
2. DOÇ. DR. ERGÜN YILDIRIM/ YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
3. AV. M. EMİN AKTAR / DİYARBAKIR BARO BAŞKANI
4. AV. NECATİ CEYLAN / TÜRKİYE GÖNÜLLÜ TEŞEKKÜLLER VAKFI (TGTV)
5. M. GALİP ENSARİOĞLU / DİYARBAKIR TİCARET ODASI BAŞKANI
6. DOÇ. DR. AHMET ERKOL / DİCLE ÜNİVERSİTESİ
7. PROF. DR. KADRİ YILDIRIM / ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ/ MARDİN
8. AV. REŞAT PETEK / HUKUKÇULAR DERNEĞİ
9. MAHMUT ÖVÜR / SABAH GAZETESİ
10. ADNAN İNAÇ / HİLAL TV
11. PROF.DR. ÖZKAN ÜNAL / YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ / VAN
12. DOÇ. DR. MEHMET DEMİRTAŞ / EREN ÜNİVETSİTESİ / BİTLİS
13. DOÇ. DR. REFİK KORKUSUZ / DİCLE ÜNİVERSİTESİ / DİYARBAKIR
14. DR. MUHİTTİN ÖZDEMİR / BİNGÖL
15. DOÇ.DR. BİLAL SAMBUR / SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
16. AV. NESİP YILDIRIM / MAZLUMDER GENEL BAŞKAN YARDIMCISI
17. AV. SERDAR BÜLENT YILMAZ / DİYARBAKIR ÖZGÜR-DER BAŞKANI
18. FUAT DEĞER/ MÜSİAD VAN ŞUBESİ
19. FUAT TOPRAK / UMUT IŞIĞI DERNEĞİ BAŞKANI / VAN
20. VAHDETTİN BAHADIR / MÜSİAD DİYARBAKIR ŞUBE BAŞKANI
21. BİLAL MEDENİ / DİYARBAKIR DÜŞÜNCE OKULU
22. ALİCAN KARADOĞAN / HAK-DER/ ELAZIĞ
23. SALAHATTİN ÖZER/ İHH DOĞU VE GÜNEYDOĞU BÖLGE KOORDİNATÖRÜ
24. AHMET ŞİŞMAN / ENSAR VAKFI
25. M. CELAL BAYKARA / HAK-PAR
26. BAYRAM BOZYEL /HAK-PAR
27. ARİFE KÖSE / 70 MİLYON ADIM KOALİSYONU
28. MUSA SERDAR ÇELEBİ / AVR. ÜLKÜCÜ TÜRK DER. FED. ESKİ BAŞKANI
29. AHMET GAYBERİ / MİLLİ GAZETE İSTİHBARAT MÜDÜRÜ
30. HALİL İBRAHİM BARAN / YAZAR

31. MUSTAFA EĞİLLİ / GAZETECİ-YAZAR
32. EYÜP AKBAL / MÜSİAD
33. MUSTAFA HIZLI / BURSA GÖNÜLLÜ TEŞEKKÜLLER PLATFORMU
34. SABAHATTİN KAPLAN / SİYASAL VAKFI
35. ADALETİ SAVUNANLAR DERNEĞİ (ASDER)
36. CUMA İÇTEN / GÖNÜL KÖPRÜSÜ DERNEĞİ
37. MUHİTTİN AĞIRMAN/ TGTV
38. HASAN AVŞAR / TGTV
39. AHMET ÇAMURLUOĞLU / ANADOLU PLATFORMU
40. NEVZAT ÇİÇEK /ÖZGÜN DURUŞ GAZETESİ
41. HASAN POSTACI / ÖZGÜN DURUŞ GAZETESİ
42. BAHRİ BULUT / AKABE VAKFI
43. ENVER SEZGİN / YENİ ANAYASA PLATFORMU
44. ŞERİF BAYRAM/DEMOKRATİK AÇILIMA YURTTAŞ KATKISI PLATFORMU

4-OTURUM BAŞLIKLARI

I.OTURUM

Kürt Sorunu ve Değişen Devlet-İktidar Yaklaşımı

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Ergun Yıldırım/ Yıldız Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Ferhat Kentel / İstanbul Şehir Üniversitesi

Av. M. Emin Aktar / Diyarbakır Baro Başkanı

II. OTURUM

Kürt Sorunu ve STK'lar Yaklaşımı

Oturum Başkanı: Av. Necati Ceylan / TGTV

Galip Ensarioğlu / Diyarbakır Ticaret Odası Başkanı

Doç. Dr. Ahmet Erkol / Dicle Üniversitesi

III. OTURUM

Kürt Sorunu ve Medya Sorumluluğu

Oturum Başkanı: Ayhan Ogan / Sivil Dayanışma Platformu

Mahmut Övür/ Sabah Gazetesi

Adnan İnanç / Hilal TV

IV. OTURUM

Kürt Sorunu: Eylemsizlik Sonrası ve Yeni Anayasa Süreci

Oturum Başkanı: Av. Reşat Petek

Prof. Dr. Kadri Yıldırım/ Artuklu Üniversitesi

Prof. Dr. Refik Korkusuz/ Dicle Üniversitesi

5-ÇALIŞTAYIN İÇERİĞİ: YAKLAŞIMLAR VE ÖNERİLER

GİRİŞ

Bu rapor, SDP (Sivil Dayanışma Platformu) tarafından düzenlenen "Kürt Meselesinde Çözüme Bir Adım Çalıştayı" tebliğleri ve bu tebliğler üzerinden yapılan müzakereler esas alınarak hazırlanmıştır.

4-5 Aralık 2010 tarihlerinde Sirkeci Legacy Ottoman Hotel'de gerçekleştirilen çalıştaya STK temsilcileri, akademisyenler, hukukçular ve medya dünyasından 50'ye yakın isim katılmış, iki gün süren oturumlarda aşağıda belirtilen başlıklar çerçevesinde sunumlar ve müzakerelerle Kürt Meselesi ele alınmıştır.

SDP, 12 Eylül 2010 referandumu sonrasında yaşanan süreci hem genel anlamda hem de özel olarak Kürt Sorunu ekseninde Türkiye açısından "yeni bir dönem" olarak görmektedir. Bu sebeple referandum sonrası oluşan olumlu atmosferde, sorunların çözümüne pratik önerilerle katkıda bulunmayı ve bunu "çözüme bir adım" anlayışıyla somutlaştırmayı benimsemiştir.

Sivil Dayanışma Platformu, bu çalıştayda şu esaslara göre hareket etmiştir:

Kürt sorununa sivil inisiyatifler ve sivil iradenin bakış açısı ekseninde yaklaşılmalıdır. Sivil toplum kuruluşları, meselenin çözüme kavuşturulmasında doğrudan sorumluluklar üstlenmeli ve Türkiye'de özellikle referandum sonrası oluşan olumlu zemin iyi değerlendirilmelidir.

Kürt meselesi sadece Güneydoğu'da yaşayan Kürtlerin meselesi olarak değil, Türkiye'nin ve Ortadoğu'nun bir meselesi olarak ele alınmalıdır. Dolayısıyla Türk-Kürt, Doğulu-Batılı tüm kesimlerin hassasiyetleri göz önünde tutulmalıdır. Türkiye'nin birlik, beraberlik ve bütünlüğü göz ardı edilmemeli, çözüm önerilerinde ve geleceğe yönelik tekliflerde bu husus dikkate alınmalıdır.

Meselenin daha ziyade pratik çözüm önerileri boyutuna, sivil iradenin yansıtılması anlayışına dikkat edilmelidir. Bir irade tecelli ettirme ve halkın psikolojik yönden hazırlanması ekseninde önerilere daha çok yer verilmelidir. Sorunun, geçmişte yaşanan ve gerilimi artıran noktalarından ziyade yeni dönemin demokratik açılımları da göz önünde tutularak, adaleti esas alan, makul düzlemde kabul edilebilir ve uygulanabilir boyutlarına dikkat çekilmelidir.

Yukarıda belirtilen anlayış ışığında gerçekleştirilen çalıştayda konuşulanlar "Tespitler ve Teklifler" başlığı altında aşağıda özetlenmiştir:

YAKLAŞIMLAR / TESPİTLER

Çoğulcu Bir Kimlik

1. SDP'nin "yeni bir dönem" derken yaptığı vurgu önemli, ama tarihsel süreçte yaşananlar da yeni bir yol bulmak için es geçilemez. Özellikle demokratik açılımlarla birlikte mesele enine boyuna konuşulmuş olsa da yeni söylemler de gündeme geliyor. Her zaman için yeni anlamlar üretiliyor. Dolayısıyla yaşanan sürecin önemli dönüm noktalarına ilişkin tespitler yapmak gerekiyor: Modern ulus devletle birlikte, seküler milliyetçilik üzerinden yeni bir kimlik oluşturma çabalarına tanıklık ettik. Günümüzde ise farklı toplumsallıklar, karşı hegemonya süreçleri yaşanıyor. Modernizmle birlikte kategorize etme olgusunu yaşadık. Ulus devlet süreci aslında ithal bir durumdu. Irkçı bir bakış açısı söz konusuydu. Ordu mantığı egemendi. Asker millet vurgusu yapılıyordu. Bir kalıplaşma yaşandı. Bu süreç beraberinde pek çok travmalar oluşturdu. Bir yandan Türklük inşası yapılırken beraberinde dışlamalar da geldi. Mesela İslami kesimler dışlanmış oldu. Bunların modernleşmeye elverişli olmadığı düşünüldü. Geri kalmışlık ve gericilik söylemi oluşturuldu. Başörtüsü sembolü üzerinden İslami kesimler ötekileştirildi. Yeni kimlik aynı zamanda her şeyi sıfırlama mantığıyla, yeni bir toplum inşasına yöneldi. Geçmiş unutturulmak istendi. 1915 (Ermeniler) unutturulmak istendi, Araplar, Osmanlılar unutturulmak istendi. Korkular üretildi. İslamcılar, Hıristiyanlar ve Kürtler üzerinden birilerinin sanki geri gelerek gelişmeleri engelleyebileceği vurgusuna göre hareket edildi. Kürtler de aşiretçiliğin, geri kalmışlığın simgesi olarak ötekileştirildi. Aynı şekilde solcular da dışlandı. Tarihin yeniden yazılması vb. girişimler öncelendi. İslamcılar, Ermeniler, Kürtler yok sayıldığı için sorunla karşı karşıya gelindiğinde "nerden çıktı bunlar" gibi bir bakış açısı geliştirildi. Oysa bunları yok saymak, onların yok olduğu anlamına gelmedi. Günümüzde artık bu yok sayma mantığıyla yüzleşme aşamasına geldik. Düzleştirme tutmadı. Burada şunu görmemiz gerekiyor: Biz sadece bazı özelliklerimizle değil, bir bütün olarak insanız. Artık yeni anayasa süreciyle birlikte bu farklılıklarımızı ve zenginliklerimizi fark etmeye başladık. Yan yana gelebiliyoruz, birbirimizle konuşabiliyoruz. Kavramlarımızı ve dilimizi değiştirebilirsek arzulanan sonuçlara da ulaşabiliriz. Hepimiz Türk, hepimiz modern değiliz. Bunun farkına vardık. Kategorize etmeyi, modernizmin her şeyi belirleyen, geleceği de kesin yargılarla öngören yaklaşımlarını eleştirebilmeyi öğrendik.

Konuşarak Çözüme Varılabilir

2. Kürt meselesi şimdiye kadar çok konuşuldu ama konuşmaya devam etmek de gerekiyor. Çünkü konuşarak birbirimizi daha iyi anlama imkanına kavuşacağız. Özellikle sivil inisiyatifler bu meseleyi konuşmaya devam etmeli. Kürt sorununu yeterince konuştuk yaklaşımı doğru değil. Çünkü bu gündelik hayatta konuşulmuyor. Biz muhabbet ortamında

meseleyi ele alamıyoruz. Henüz daha muhabbet aşamasına geçemedik. Konuşmaya tartışarak başlıyoruz. Öte yandan muhabbetin önündeki en büyük engeller "kırmızı çizgiler"dir.

3. Kürtler devleti asker olarak gördü, tanıdı ve korktu. Türkler ise devlet olmadığında kendisinin yok olacağını düşünerek korkuyor. Bu korkular aşılmadan mesafe alamayız. Geçmişe göre Kürtler değişti. Artık önceki gibi sinmiş, korkan bireyler yok. Buna paralel olarak devlet de değişti: Kürtleri tanıdı ama buna uygun politikalar yeterli ölçüde geliştirilemedi.

İki Devlet Demek, İki Faşist İktidar Demektir

4. Bazı Kürtler geçmişte ayrı bir devlet fikri taşıyordu ama bunun doğru olmadığı anlaşıldı. Ayrılmayı öne çıkararak iki ayrı devlet kurabilirsiniz ama iki demokratik devlet kurmuş olmazsınız. İki faşist devlet kurmuş olursunuz. Bu sebeple meseleye makul ölçülerde yaklaşanlar, artık ayrı devlet fikrini savunmuyor. Kürtlerin talebi devlet ve toprak değil, devletin dönüşümü ve egemenliği kullanma biçimi.

5. Aslında en çok tartışılması gereken ve resmi ideolojinin tartışmaya bile açmadığı anayasal hükümler var: Devrim kanunları gibi. Bunlar da tartışmaya açılmalı.

6. Kürt sorununu konuşma bağlamında onur kavramı öne alınmalı.

7. Irkçılık ve radikallikler daima düşmanlıklar üretir.

8. Solcular bu meseleyi çok konuştu ama hep aynı mahalleden insanlarla konuştu. Asıl gelinen noktada önemli olan farklı mahallelerden insanlarla konuşabiliyor olmak. Toplumda yaşanan bir değişim var bu değişim bu çalıştayda da karşımıza çıkıyor. Bu çalıştayı değerli kılan husus: Çok farklı kesimlerden insanların bir araya gelip konuşabiliyor olmasıdır.

9. Hükümetin girişimleri önemli ama bazı durumlarda tüm yapılanları anlamsızlaştıracak yaklaşımlar da sergilenebiliyor. Mesela milyonlarca insanın konuştuğu bir dili nasıl "bilinmeyen bir dil" olarak görebiliyorsunuz?

"Yaşatan Devlet" Anlayışı Bölgede Güçlendirilmeli

10. Demokratik açılımla pozitif adımlar atıldı. Artık sorun farklı bir düzlemde değerlendirilebiliyor. Kürtçenin serbest bırakılması da önemliydi. Ama bazı sorunlar hala devam ediyor: anadilde eğitim, adı değiştirilen yerler, boşaltılan köyler, fail-i meçhuller, işkenceler, kayıplar vb. sorunlar devam ediyor. İnsan hakları, yargılamalar vb. konusunda olumlu adımlar atılmakla beraber sorunlar devam ediyor. Korucu sistemi devam ediyor. Dağlarda hala "Türkiye Türklerindir" ifadeleri varlığını devam ettiriyor. Vatandaşlık tanımı sorunlu. Etnik tanım değildir dense de anayasadaki tanım etniktir. Andımız hala okutuluyor.

Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu gibi kurumlar da Türk'e göre dizayn edilmiş. İktidarın değişmesiyle toplum da değişebiliyor. AK Parti bu anlamda eski devletten yeni devlete geçişte bir ara form olarak duruyor. Geçmişte devlet öldüren, yakan, yok sayan ve dolayısıyla korkulan bir şeydi. Şimdi ara formda yer alan devlet henüz "yaşatan bir devlet" olamadı. Çünkü henüz formunu kazanmadı. Anadilde eğitim, özyönetim, sömürge tazmini, geri kalmışlığın hesabının verilmesi gibi yakıcı sorunlar da var. Bunlara henüz hiç girilmedi.

Psikolojik Hazırlık Yapılmalı: Algılar Yeniden Düzenlenmelidir

11. Türk kesiminin korkularını gidermek, Kürt kesiminin onurlarını iade etmek ve güvenlerini kazanmak. Sorunu çözmekte bir formül cümlesi olarak kullanılabilir. Korkuya dayalı algılar kolay kolay değişmiyor. Kürtlerin asker algısı çok menfi olduğu gibi, Türklerin Kürt algısı da menfi. Kürtlerin Türk algısı ve Türklerin Kürt algısı temel sorun.

12. Psikolojik algılar belirleyici. Bu sebeple dikkatli bir dil kullanmalıyız. Bu dil hem bölgede hem ülkede etkin hale gelmeli. Örgütün dili ve temsil gücü %30 bile değilken en çok o etki edebiliyor. Bizim de hukukun dilini, barışın dilini etkin hale getirmek için çalışmamız gerekiyor. Algıları değiştirme yolunda emin adımlarla yola devam etmeliyiz.

13. Kürt siyasal hareketi de Türk devleti gibi faşizan uygulamalara gittiğinde bunu da eleştirebilmeliyiz.

14. Bir yandan enstitü kurup, Kürtçe üzerinden master eğitimi ve araştırmalar yaptırırken öte yandan Kürtçeyi mahkemenizde "bilinmeyen bir dil olarak" görmeniz, izahı mümkün olmayan bir durum. Bunun gibi çelişkilerden kurtulmamız gerekiyor. Değişim var diyoruz. Bunun kriterleri ne? Yoksa sadece değişim algısı mı var. Kürtçe hala "bilinmeyen bir dil" olarak görülebiliyor. Değişim talepleri toplumdan değil, devletten ve onun araç olarak kullandığı medyadan geliyor. Geçmişte Abdülhamit'in İttihad-ı İslam politikası nasıl imparatorluğun bekası için bir araç olarak kullanılmışsa bugünkü iktidarın demokratik açılım vb. girişimleri de Türk ulus devletinin bekasını muhafaza etmeye yönelik girişimlerdir. (Muhali talep eden kendisine zülüm eder. Değişim kolay değil. Bir insan 30 yılda değişebiliyor. İfrat ve tefritten uzak durmamız gerekiyor. Zihinler hazır hale gelmeden, muhal taleplerde bulunmanın bir anlamı yok).

15. Meseleye nasıl baktığımız çok önemli. Çözüme odaklanırsak sonuca ulaşırız. Ama hala temel problemler de devam ediyor. Mesela ben özel okulumda hala Kürt çocuklarına "Türk milliyetçiliğini" müfredat olarak anlatmak zorunda bırakılıyorum. Toprakların ürüne verdiği tepkiler bile farklı iken siz merkezden bir kararla her yerde aynı kararı hem de insanlara uygulama kararlığında devam ederseniz doğru olmaz.

Doğulu Geleneksel Devletçilik Yaklaşımı Çözümü Zorlaştırıyor

16. Sorun her şeyden önce insani bir sorundur. Muhafazakar zihnin tahlili yapılmadan bu sorun çözülemez. Tarihten bu yana aldığımız kültürün bizde oluşturduğu zihinsel yapı öncelikli olarak tahlil edilmeli. Dindar çevrelerde hakim olan husus: itaat kültürü, kulluk. Allah'a has kılınması gereken bu kulluk, yöneticilere itaat şeklinde de anlaşılmıştır. Ayrıca uluhiyet alanındaki teklik vurgusu tek olan halifeye de mutlak itaati beraberinde getirmiştir: tek devlet, tek bayrak gibi anlayışlara sebebiyet vermiştir. Öte yandan Allah yanında çeşitli kutsallıklar oluşturulmuştur. Doğu toplumlarında bu itaat ve kulluk kültürü ve tekçi yaklaşımlar var olduğu müddetçe bireyden, çoğulculuktan, zenginlikten, farklılıklardan söz edilemez. Peygambere itaat de sonraki düşüncede itaat kültürüne ve dinin siyasete alet edilmesine sebebiyet vermiştir. Ulü'l-emre itaat kültürü de bu bağlamda ele alınmalıdır. Dindar çevrelerde muhalefet kültürü gelişmemiştir. Çünkü muhalefet dine karşı çıkmak gibi algılanıyor. Muhafazakar düşüncede sivil olmak, aslında mümkün olmayan veya çok zor olan bir sürece talip olmak anlamına gelir. Sivil toplum kuruluşları da bu anlamda devletin birer uzantısıdır. Bu kesimler zihinsel dönüşüm geçirmeden birey olmaktan, değişmekten, sivilleşmekten bahsedilemez. Temel sorun: Kürt ya da Türk sorunu değil, bir zihin sorunudur.

Jöntürklüğe Karşı Jönkürtlük Meseleyi Tıkar

17. (Kürt sorununu çözeyim derken oryantalist bir bakış açısıyla ve "bu doğulular zaten adam olmaz" perspektifiyle meseleye bakmak yanlış olur. Kürt meselesi oryantalist bakış açısıyla çözülemez. Jön Türklük yerine Jön Kürtlük yapılmamalı. Meseleyi getirip muhafazakarlığa dayandırmak yanlış. Bu süreci muhafazakarlar yönetmedi. Modernleşmeciler yürüttü. Bizim geleneğimizde farklılıklar dışlanmaz. Farklılıkların dışlanması modernleşmeyle birlikte karşımıza çıkmıştır). (Din bu toplumun harcı. Dini ortadan kaldırırsak bizler sadece biyolojik varlıklara dönüşürüz. Zihniyet dönüşümü gerekiyor diyerek, dini anlayışları mahkum eden bir üslupla meseleye bakmak doğru olmaz. Bizi geçmişle, Gazzali ile Ahmet-i Hani ile bağlayan din bağıdır). (Muhafazakarlık üzerinden, dinin çözüm olmayacağı söylemini sorgulamalıyız. Bu gerçeği yok sayarak hareket etmek doğru olmaz. Belki tek çözüm olmayacağı söylenebilir ama onu yok saymak da hatalı bir yaklaşımdır. Parametreler farklı ise seninki yanlış, bu kafayla bunu çözemezsin yaklaşımı sakıncalı. Şu olsun, bu olmasın vb. söylemler doğru değil. Çevre şartlarını biz belirleyemiyoruz. Kimlerin aktör olacağına biz karar veremeyiz. Kendi kafamıza göre dizayn yapamayız. Devlet zaten geçmişte sivil toplumu yok sayarak hareket etti. Buna mukabil PKK da sorunun kendisiyle devlet arasında olmasını, diğer unsurların inisiyatif üstlenmemesini istiyor.)

18. Devletin yanlışları var ama toplum olarak bizlerin de suçları var. Bizler bazı adaletsizliklere ses çıkarmadığımız için bu haldeyiz. Mesela bu ülkedeki %25 gayr-i müslimin gönderilişine ses çıkarmadık. Hatta Kürtler büyük ölçüde alet oldu bu süreçte. Şimdi yeni bir duruma geldik. Sivil toplum kuruluşları da değişiyor. Geçmişte birbirine düşmanlık etmek üzere kurulan yapılar vardı. Sorunu çözecek olan siyasi iradedir ama onların siyasi bakış açıları, çıkar duyguları, denge hesapları yer yer engel olur. İşte burada sivil bakış açıları devreye sokulmalı. Sivil irade de bedel ödemeye hazır olmalı. Çünkü sivil irade gerektiğinde bedel ödemeye hazır değilse sorumluluk üstlenemez. Değerlere sahip çıkmanın her devirde bedeli olur. STK'lara çok önemli görevler düşüyor. Bölgedeki STK'lar inisiyatif üstlendi. Hükümetin çıkışına ses verdi. Söylem olarak ortaya konulan iradenin pratik uygulamalara da yansıtılması gerekiyor.

19. Herkesin bir Kürt sorunu algısı var. Ama bunlar her zaman doğru algılar olmayabiliyor. Mesela Türklerde medya üzerinden oluşmuş bir algı var. Açılım dendiğinde ihanet algılanabiliyor. Bölgedeki insanlar da dindar Türklerin samimi girişimlerini devlet destekli girişimler olarak okuyabiliyor. Sonra bölgeye giden Türklere karşı "ders verme havası" içinde geliyorlar şeklinde bir algı var.

20. 1921 anayasasında bir toplum sözleşmesi vardı. Anasır-ı İslam ve Türkiyelilik öndeydi. Ama sonra 1924'te buna ihanet edildi. İşte yaşadığımız tüm gerilimler bu ihanetten dolayı. Sorun: Türklerin başlangıçta benimsenen noktaya gelip gelemeyecekleri sorunudur.

Çözüm Sivil İnsiyatiftir

21. Geçmişte devlet "hard power" olarak devrede iken şimdi sivil toplum örgütleri ve cemaatler adeta misyoner gibi "soft power" olarak kullanılıyor. Cemaatlerin durumu tahlil edilmeli. Bizim bölgemizdeki cemaatler zihniyet değiştirmeli. Fetih anlayışıyla hareket edilmemeli. Fetih anlayışıyla hareket edilirse, çatışma artar. Devlet de cemaatler üzerinden iş yapma anlayışını bırakmalı. Devletin bazı cemaatler üzerinden iş tutma anlayışı yanlış. Devletin önce resmi kurumlar üzerinden yaptığı faaliyetler, şimdi cemaatler üzerinden yapılmak isteniyor. Cemaatler devlet işlerine talip olmamalı. Bölgede cemaatler devrede. Diyanet devrede. Her hafta milli hutbeler dinliyoruz. Camiye gidilmiyor artık. Din vurgusu ve din üzerinden adım atılmak isteniyor. Yanlış. İslam kardeşliği söylemiyle de bir yere varamayız. PKK ya da silahlı güçlere alternatif bir güç olarak sivil toplumun oluşturulması çabaları da tehlikeli.

22. Sivil toplum kuruluşları tabiî ki çalışmalar yapmalı ama STK'ların çözümün tarafı oldukları şeklindeki algının yanıltıcı olabileceğini de hesaba katmalı. Çünkü STK'lar adeta devletin daralttığı alanı topluma izah eden kurumlar olabiliyorlar. Bir anlamda gayr-i meşru gidişatı meşrulaştırma araçları gibi.

23. Burada devlet, medya, iktidar, sermaye vb. ile STK ilişkisini tartıştığımız gibi bölgede de PKK ile bölge STK'larının ilişkisini de tartışmalıyız. Çünkü onlar da PKK'nın arka bahçesi oluyor. Dolayısıyla genel anlamda iktidar ilişkilerini konuşmalıyız.

24. Bölgede sivil toplum yapılanmaları da sorunlu, her çevrenin kendi STK'sı var. Kürt sorununu sadece PKK üzerinden değerlendirmek yanlış. 1999-2004 arasında 850 kadar STK kuruldu. Burada eski vakıf kültürüyle değil, modernizmle birlikte yaşanan bir olgu var. Bu sebeple geçmiş üzerinden hareket etmek bize çok şey kazandırmaz. Çünkü herkes çok değişti. Silahlar susmuşken bundan sonra neler yapılabilir, hangi adımlar atılabilir, bunlar üzerinden hareket edilebilir.

25. Sivil toplum illa da devlete karşı olmak şeklinde anlaşılmamalı. Sivil toplum birilerinin yanında ve birilerine karşı konum alıyorsa buradan çözüm çıkmaz. Öncelikle sivil toplum kendini sivilleştirilmeli. (STK'lar konusundaki vehimler var. Bunlar çoğu zaman yanlış. Hükümet dışı olmak tüm doğrulara karşı çıkmak manasına gelmez. STK'ları hep birilerinin payandası olarak görme yanlışından vazgeçilmeli. Bazı şeyleri konuşabiliyorsak toplum ikna olduğu içindir. İşte bu anlamda toplumun ikna edilmesi sürecinde sivil toplum kuruluşları önemli roller üstlenebilir). Sivil toplumun muhalefeti ve baskısı küçük başlangıçlarla da olsa etkili oluyor. Mesela Yeşiller hareketi başlangıçta güçlüydü sonra zayıfladı ama herkesi etkiledi. Şimdi her parti çevreye duyarlı.

Yeni Medya Dili Oluşturulmalı

26. Medya çok gelişti. Medya artık çok değişti. Pek çok şeyden baskılara rağmen haberdar oluyoruz. Bütün sorunlar algılar üzerinden konuşuluyor, algıları da medya oluşturuyor. Dördüncü kuvvet deniyordu ama şimdi belki de birinci kuvvet. Medya çok belirleyici: hem sorunu tanımlamada hem de çözüme katkıda bulunmada. Günümüzde medya bir silah gibi savaş aracı olarak da kullanılmaktadır. Medya: resmi ideolojinin genel gidişatını temsil eden ırkçı, şövenist bir durumdadır. Öteden beri bu böyledir. Geçmişte şaki, şimdi terörist ifadeleri hakim. Medyada nitelik yoktur. Türkiye'nin sorunları konusunda duyarsız ve bilgisiz insanlar hakimdir. 1990'lardan sonra nispeten değişti. Devlet eksenli bir medya ile muhatabız. Bu sebeple topluma da ulaşamıyor tabii olarak. 20 yıldan beri medyanın tirajında artış olmadı. Sivil toplum değiştikçe medya da değişmek zorunda kalıyor. Medya genelde topluma kapalıdır. Sivil toplum siyaseti değiştirmeli. Bu değişim medyayı da doğal olarak değiştirecektir. Medya büyük ölçüde siyasete endekslidir. Tek Türkiye, Ölümsüz Kahramanlar, Sakarya Fırat vb. dizilerde çok kötü bir Kürt portesi çiziliyor. Bunların sorunlu yapısına dikkat çekmek lazım. Hele bunları dindar çevreler gündeme getiriyor ki bu dindar Kürtleri çok yaralıyor. Çözümü kilitleyen durum: iki farklı kamuoyu var. Türkler ve Kürtler. Bunlar

özellikle yaratıldı ve bunun sorumlusu medya. Merkez medya var ama PKK medyası da var. Bu medya Kürtleri birbirlerine, Türkiye'ye ve dünyaya kapatan, ötekileştiren bir medya. Medyanın en önemli sorunlarından biri de: uzman muhabir eksikliği. Mesela 30 yıllık Kürt sorunu konusunda uzman muhabirler yok. Dindar medyanın merkez medyayla aynılaştığı tek konu var: Kürt Sorunu. Hepsi mesela "terörist" kavramını kullanıyor. Medya Fırat'ın doğusunu bölücü PKK ve isyan halindeki Kürtler olarak algılıyor. Bu algı medya yönlendirmesinden kaynaklanıyor. Firavun'un sihirbazları gibi medya da Kıptileri İsrailoğulları aleyhinde yanlış enforme ediyor. Medya 40.000 insanın öldürülmesinde aslında suç ortağı.

(Medya tabii ki önemli. Ama tamamen de belirleyici değil. Bir arkadaş medya değişse Kürt sorunu hemen çözülür demişti ama o kadar da kolay değil).

27. 1990'ların başına kadar medreseler çok yaygın iken artık çok azaldı. Klasik ilim sistemi maalesef kan kaybediyor.

PKK Tek Tipleştirici, Sekülerleştirici ve Dini Dışlayıcı

28. 90 yıl boyunca devletin en çok başardığı şey: Kürtlerin uluslaştırılmasıdır. Önce PKK ve BDP üzerinden elit tabaka uluslaştırıldı. Ama orada başka unsurlar da var. Bölgede "öteki" oluşturuluyor. Bunlar da İslam ve Müslümanlar. Bölgede artık herkes islamı ve dini eleştiriyor. Geçmişte hep ulema öncü idi bu görülmüyor. Sadece seküler zihniyeti temsil eden PKK varmış gibi konuşuluyor. PKK, Kürtleri tek tipleştirici bir anlayışla hareket ediyor. Bölgede bir seküler proje devreye sokuluyor. Müslümanlar bölgede aslında etkin, entelektüelleri var. Ama onlar çatışmacı ortama girmek istemiyorlar. Dindar Kürtler bölgede kültürel zenginliğe razı olur ama PKK ve BDP'liler kendileri dışındakileri kabul etmek istemiyorlar.

29. Cumhuriyet döneminde yaşananlar daha ziyade inkar formatında oldu. PKK ise dini devre dışı bırakarak hareket etti. İslami oluşumlar Türk-islam sentezinden hareket ettiği için sağlıklı yaklaşamadı. Adil düzen gelecek zulüm bitecek anlayışıyla sorun hep ertelendi. Ümmetçilik söylemi Kürtleri dinden de soğutuyor. Kürtler, Kur'an'daki haklarını bile talep edemez oldular.

30. PKK'ya hep silah bırakması tavsiye ediliyor. PKK bir değil birkaç kez bıraktığı halde her defasında "artık bitiyor, son çırpınışları" şeklinde değerlendiriliyor.

Demokratik Açılım, Daha Cesur Adımlarla Devam Etmeli

31. Ak Parti, işin eski yaklaşımlarla gitmeyeceğini gördü. Açılım politikalarını geliştirdi. Ama bazı güçler Ak Parti'ye yüklenerek, onlara geri adım attırdı. Milli Birlik, Kardeşlik Projeleri

gibi projelere dönüştürüldü. Bu da açılma dair kuşkuları artırdı. Roman açılımı vb. girişimlerle odak dağıtıldı. Tekrar çözümsüzlüğe dönüştü. Açılımın 2 ayağı vardı. TRT Şeş ve Enstitü. TRT Kürt denilemedi. Kürt Enstitüsü denilemedi. TRT Şeş, Yaşayan Diller Enstitüsü denildi.

32. Türkiye, uluslar arası anlaşmalardaki "azınlık" kavramının geçtiği her yere şerh düşüyor. Lozan'ı öne sürüyor. Bu şerhleri kaldırmak hükümetin elinde. Anayasa değişikliğine bile gerek yok. Sadece bazı durumlarda Meclis'e gidebilir. Hukuk tekniği açısından çok basit bir karar. Ama seçime giden bir hükümet için tabiî ki zor bir adım. Kürtlerin algısında "kardeşim ben çoğunluk gibi muamele görmüyorum, azınlık da kabul edilmiyorum, o halde ben neyim sorusu devreye giriyor."

33. Metinlerde önerilen bazı maddeler aslında anayasaya değil, kanunlara bile konulmaması gereken ifadelerdir. Anayasa ve kanunlarda ayrıntı olmaz. Ama teamüller maalesef bu yönde. Kabul edilebilirlik kriterine göre öneriler yapıldı. Yani taleplerin ütopik olmamasına ve birleştirici bir dil kullanılmasına dikkat edildi. Özgürlükler dolayısıyla hiçbir yerde bölünme olmaz.

34. Ortadoğu'da herkes "devlet aklıyla" düşünüyor. Böyle olunca "devlet-i ebed müddet" anlayışından hareketle birey değil, devlet önceleniyor. İnsan merkezli ve insan lehine yorumlama maalesef yok. Zihniyet değişikliğine yapılan bütün vurgular önemli ve ben bunları destekliyorum. Biz politikacılar gibi düşünmek zorunda değiliz. Sivil toplum daha çok baskı yapabilmeli.

Devlet Hariç Her Şey Konuşulur/Konuşulmalı

35. Meselelerde psikolojik yön %80'dir. Bu aşılabilirse çözüme gidebiliriz. Sadece bir nokta var: Kürt kardeşler "ayrı bir devlet vurgusu yapmazlarsa" sorun çözülür. Bizim kültürümüzde renklilik zaten vardır. Birliktelik sağlanabilir ve çözüme gidilebilir. Ülkücüler de o bir nokta dışında çözüme katkıda bulunabilir. Onlar da devreye sokulmalı. Rızalaşma sağlanırsa çözüme gideriz. Rızalaşma olmadan da iş çözüme gitmez. O bir mesele dışında (ayrı devlet) her şey konuşulabilir. Hal saridir. Bu ortamlar Anadolu'ya yaygınlaştırılabilir.

36. Bir arada yaşama kültürü yoksa zaten bunlardan bahsedemeyiz. Bir şirkette herkes eşit düzeydeyse zaten problem çıkmaz. Mesela Bulgaristan'dan gelen Türkler geri döndü. Zaten gitmezlerse akıllarından zorları var demektir. Kürtler de İstanbul'u niye terk etsinler ki? Aklı başında hiçbir Kürt bir arada yaşayabildiği sürece niye ayrılmayı düşünsün ki?

ÖNERİLER / TEKLİFLER

1. Muhabbeti ve konuşabilme ortamlarını çoğaltmalıyız. Bir muhabbet dili geliştirirsek buradan sonuca gidebiliriz. Zenginliklerimizi fark edebiliriz. Konuşabilmek önemli olduğu gibi, konuşma tarzı olarak muhabbet de çok önemlidir. Muhabbeti bir tarz olarak benimseyebiliriz. Bu arada sorumluluk sahipleri de bu konuda daha dikkatli ve daha hassas bir dil kullanmalıdır.

2. Adaleti öncelemeliyiz. Tevazuyu esas almalıyız. Her şeyi ben bilirim, ben belirlerim mantığını bir kenara bırakmalıyız. Ben her şeyi bilemem, her şeyi ben belirleyemem. Eşitlikçi ve adaletli bir bakış açısı geliştirmeden yol alamayız. Vicdanımızın sesine kulak vermeliyiz. Kendimiz için düşündüklerimizi diğer insanlar için de düşünmedikçe daha iyi bir toplum yaratamayız. Temel referansımız adalet ve diğer insanları da kendimiz gibi görebilmek olmalı. Kendimiz için istediklerimizi başkaları için de istemek gibi bir ilkeden hareket edersek, adaleti ayakta tutmak esasına dayalı şahitlik prensibine göre davranırsak çözüme ulaşırız.

3. Modernizmin tekleştiren yaklaşımlarını aşmalıyız.

4. Korkularımızı nasıl aşabiliriz? Temel çalışma alanımız bu olmalı. Devletten gelen olumlu adımlar bile ihtiyatla karşılanabiliyor. Oysa hükümetin iradesi olumlu ve desteklenmesi gerekiyor. Sivil toplum bu anlayışı yaygınlaştırmada önemli roller üstlenebilir. STK'lar yanlış algıları değiştirme rolü üstlenebilirler.

5. Esas ne kadar önemliyse usul de o kadar önemli. Sinsi hesaplar üzerinden, taktiklerle birbirine yanaşanlar hiçbir şey yapamaz. Saygınlığı zedeleyecek söz, tutum ve davranışlardan uzak durmak lazım. Sorunların çözümü hemen gelmez. Derin yaralar ve acılar varsa bunu ancak metanet ve sabırla aşabiliriz. İnsanla temas etmemek anlamında hepimizin zindanları var. Bu zindanlardan kurtulmak lazım. Gerçeği talep ederken saygı içinde hassas olmak lazım. Zindanlardan kurtulma niyeti olmalı. Herkese kulak verilmeli. Şiddete kesinlikle karşı olunmalı. En önemli değer: ötekileştirmemek. Yük ve bağajlarımızdan kurtulmalıyız. İnsan konusunda en önemli yaklaşımlardan biri de varlığı çeşitlilik ve zenginlik üzerinden okumaktır. Özellikle dindarlar çoğulculuğu bir postüla olarak ele almalıdır. Dört temel kavramı benimseyerek hareket edebiliriz: diyalog, empati, müzakere, muahede.

Kürt Sorunu Türkiye sorunudur: Bütün Bölgelerle Birlikte Çözülebilir

6. Mesele sadece Kürtleri ilgilendirmiyor. Türkleri de ilgilendiriyor. Türkler de devletin yaptığı bazı manipülasyonları tartışmalı ve insanlara anlatmalı. Meseleyi devletin zulümleri olarak ve sadece Kürtlere özgü zulümler olarak ele almak yanlış olur. Seküler milliyetçi, devletçi anlayışa karşı hep birlikte olabilmeliyiz. Türkler de farklı açılardan zulümlere maruz kaldı. Orada da incitilmiş insanlar, onuru zedelenmiş kitleler var. Bununla beraber siyasi iktidarın

açılım politikalarını göz ardı etmeden meseleye yaklaşmalıyız. Geçmişi kaşımadan, Türk faşizmine karşı Kürt faşizmini besleyen söylemlerden uzak durmalıyız. Makul, mantıklı, ilkeli önerilerde bulunmalıyız. Bazı yaklaşımlarda sanki Türklerin hassasiyetlerini yok sayan ve çözümü kilitleyecek öneriler oluyor. Bu doğru değil. Hukukun üstünlüğü ve insan onuru etrafında bir çalışma olursa bu gibi çalışmalar fayda verir. Ayrıca iktidarlar geçicidir. Önemli olan devlet mekanizmalarını doğru yapılandırabilmek. (Sadece Kürtlere zulüm yapılmıyor söylemini, Kürt sorununu ehlileştirmeye ve yumuşatmaya yönelik bir mantıkla kullanmak sorunlu).

7. "Koşullar, çözümü engelleyen unsurlar olabilir." Bu gibi sorunların çözümünde Kissinger'ın "Minimum koşul" önerisi dikkate alınmalı. Demokratik açılım kesinlikle sürdürülmeli. Barışın yolu: demokratikleşme ve koşulsuz müzakere. Barış dili geliştirmek zorundayız: diyalog ve empati gibi. Her iki taraf da karşı tarafa göre söylem geliştirmeli.

8. Sorunu doğru algılayabilmek için "temas halinde olmak" gerekiyor. Her kesimin ortak paydaları güçlendirilmeli.

9. Yardım mantığıyla değil de oradaki kardeş kuruluşlar devreye sokularak hareket edilmeli.

10. Sivil toplum kuruluşları olarak bizler neler yapmalıyız mantığıyla meseleye yaklaşılmalı.

11. Sürekli yaşanan travmalar anlatılırsa bir yere varamayız. Kürtlerin devletle barışması da gerekiyor. İktidarın samimi girişimlerini de görmek gerekiyor. Devlet Kürtlerle barışmalı, Kürtler de küskünlük travmasını atmalı.

12. 1970'li yıllarda devlet bölge insanını solla tanıştırdı. Kürt hareketi solla mesafe alabilir diye düşünülüyordu. Şimdi de Müslümanlık devreye sokuluyor sanki.

13. Herkes kendi bulunduğu ortamda bu sorunu anlatmalı.

14. Bugünden yarına çözülebilecek bir sorun değil, çünkü bugün ortaya çıkmış değil.

15. Kürde onurunu iade eden, Türk'ün tereddütlerini izale eden bir formül geliştirilmeli.

16. Dinden çok bahsediliyor ama altı boş kalıyor. Hiç olmazsa Güney Afrika'daki gibi bir arada yaşamanın teolojisi oluşturulmalı. Oradaki "Gökkuşağı Ulusu" gibi projeler geliştirilmeli. Kürtler özgür olmayana kadar Türkler de özgür olmayacaktır.

17. Artık bölgede kan davaları sonuçlandırılıyor. Biz de bunları baz olarak adımlar atabiliriz.

Geleneksel Din Kurumları ve Aktörleri Yeniden Geliştirilmeli

18. Çözümde en önemli şey: samimiyet ve birliktelik faktörleri: Tekkeler ve medreselerle ilgili hiçbir şey söylenmiyor. Bunlarla ilgili bir şeyler yapılamaz mı? Seydalar "bizden hiç bahsetmiyorlar" diyor. Kur'an Kursları serbest bırakılabilir mi? Bunun önündeki yasal engeller nasıl aşılabilir? Medreselere resmi bir hüviyet kazandırılabilir mi? Mesela Diyanet'in ihtisas kursları gibi değerlendirilemez mi? Şu an dünyada derinlemesine klasik Arapça eğitimi bu medreselerde veriliyor. Diyarbakır'da profesörlük değil, mollalık, Seydalık öndedir.

19. Kürtler kadar medreseyle haşir neşir olmuş bir millet yoktur. Said-i Nursi de medrese ismini kullandı. Nam-ı melüf olduğu için. Formül de verdi: Arapça vacip, Türkçe lazım, Kürtçe caiz. Bediüzzaman'ın sosyal ve kültürel projeleri de nazara verilmeli. Kürt medreseleri Kürtlere çok şey kazandırmış. Sadece din değil dil de onlar üzerinden günümüze gelmiştir.

20. Böylesi muazzam hizmetler görmüş bir müessese şu anda yok olma tehlikesiyle karşı karşıya. YÖK nezdinde girişimler yapılabilir. Resmiyete taşınabilir. Mollalar medreselerin, iHL ve ilahiyatlarla da geriletildiğini düşünüyor.

21. Nakşiliğe gelince: Nakşilik diğerlerinden farklıdır. Tekke yanında medreseyi zaruri gören bir tarikattir. Özellikle Halidilikle birlikte bu anlayış yerleşmiştir. Nakşilikte mutedil bir vahdet-i vücut anlayışı vardır. Ene'l-Hak ve Sübhani anlayışlarına yer verilmez. Nakşilik haksızlığa karşı inkılapçı bir anlayışa sahiptir. Bu da Kürtlerin hem dini hem milli karakterlerine uygundur.

22. Tarihi birlikteliklerimiz var, her zaman birlikte yaşayabilmişiz. Akrabalıklar kurmuşuz ve en önemlisi din birlikteliğimiz var. Birliktelikler üzerinden adım atılabilir. Çözüm, bizim İslam kardeşliğimizdedir. (Hassasiyetler ve samimiyet öne çıkarılırsa meseleyi çözümsüzlüğe mahkum etme riski var. Çünkü hassasiyetlerin ve samimiyetin kriteri yok). Din kardeşliği bir slogandır. Bu coğrafyada din kullanılamaz çünkü din algısı zaten sorunların sebebidir. Sadece devlette değil örgütte de itaat kültürü var, eleştirememe durumu var. Ortadoğu'da her yerde diktatörler var. Devlet sorunun çözümünü cemaatlere havale etmemeli. Toplumsal ve siyasal bir sorun dini alanda tartışılmamalı. Nesnel ve rasyonel yaklaşılmalı. Sadece ayet ve sloganla, hamasetle, nutuklarla bir yere varamaz. Din önemlidir ama sorunu nesnel düzleme çekmek lazım. (Bir Müslüman olarak meseleye İslami çözümler sunması gereken insanlara "dini kullanmamak lazım" diyemezseniz. Çünkü Müslümanlar dini hareket noktası yapmak zorundadırlar). Öte yandan din dairesi içinde de bölgenin Şafii yapısı ve Halidi tasavvuf geleneği göz ardı edilmemeli.

23. Çözüme dair şunlar söylenebilir: siyasi iradenin olumlu yaklaşımı önemli bir fırsat. Bu değerlendirmeli. Haklar mutlaka iade edilmeli, engellenmemeli. Kullanmasalar bile ellerinden alınmamalı. Kanayan yaralar sarılmalı. Irkçılığı savunan, teşvik eden yaklaşımların önüne geçilmeli. Belki 30 yıl gibi bir süre tahrik etmeden, sabırla bekleyebilmeliyiz de. Empatiye ihtiyaç var. Bu olmazsa çözüm derken sorunu büyütebiliriz. Kaş yapayım derken göz çıkarabiliriz.

24. Medyadaki ahlaksızlıklar, yalan haberler sivil toplum kuruluşları tarafından deşifre edilmelidir. Yeni bir medya dili de oluşturulmalı. Medya eleştirdiği dili bazen kullanabiliyor da.

Fransa ve Almanya'nın Birlik İnşa Hareketi Örnek Alınabilir

25. Fransa ve Almanya arasındaki düşmanlığı kaldırmak için iki kanal kuruluyor. Oldukça başarılı da olmuşlar. Medya Türk Kürt kardeşliğinde de önemli roller üstlenebilir. Özel kanallar devreye sokulabilir. SDP bu konuda öncülük yapabilir. Gerçekler bilinmeden dostluklar kurulamaz. Medya öncelikle gerçekleri gündeme getirerek rol üstlenebilir. Psikolojik hazırlık anlamında medya kanalları, gazeteler daha dikkatli bir yayın politikası izlemelidir. Medya, zihinlerin hazırlanmasında daha işlevsel olarak kullanılabilir.

26. Kürtçenin tabelalarda kullanılmasından rahatsızlık duyulmamalı. Bazı bölgelerde tüm tabelalar İngilizce olabiliyorken, Kürtçeden korkmanın bir anlamı yok. Makedonya örneğinde olduğu gibi mesela Gostivar'da Makedonca, Arnavutça ve Türkçe tabelalar var. Bizler Almanya'da Türkçe için mücadele ediyoruz. Burada da kardeşlerimiz için aynı talepleri niçin savunmayalım. Medeniyetimizde bunun örnekleri var. Algılar değişmeden, konuşma zemini oluşmadan sonuca gidemeyiz. Mesela Kürtler ayrı devlet kurmak istiyor algısı varken çok şeyleri konuşamayız. Belki bazı şeyleri ertelemek de gerekiyor.

27. İhtilafı ima eden her şeyden kaçınmak lazım. Zulüm kimin üzerinde ise önce zalimleri alaşağı etmek lazım.

28. Hiç olmazsa bu son eylemsizlik kararı iyi değerlendirilmeli.

29. Ümmetçilik anlayışı yeniden ele alınmalı. Kürtlere gidilirken "önce ümmetçiliği sağlayalım sonra zaten haklarınıza kavuşursunuz" yaklaşımı bırakılmalı.

30. Öncelikle ortak dil oluşturulmalı. Bu oluşturulmadan her türlü düzenlemeyi yapsanız da uygulamada sorun bitmez. Mantalitede değişiklik olmazsa, konsensüs sağlanmazsa yasal düzenlemeler yapılsa da sonuç alınamaz.

31. Dindar kesim nispeten sıkıntılarını aşıyor. Bu sebeple Kürtleri en iyi anlayacak İslami kesimdir.

32. Sivil toplum kuruluşları olarak şunları yapabilmeliyiz: mesela bizim haklarımızı Türkler de savunabilmeli. Mesela Yozgat'ta "biz Kürtlerin anadilde eğitim isteğini destekliyoruz" mitingi yapılabilmeli. STK'lar da bunu sağlamalı. "Anadilde eğitim" denilemiyorsa bile "anadil eğitimi"nin önü açılmalı. Kürtçe öğreten enstitüler yanında hiç olmazsa Kürtçe eğitimine öncelik tanıyan özel okullara müsaade edilmeli, bazı özel okullarda Kürtçe eğitim yapılması sağlanmalı.

33. Kürt ve Türk halkı 4. İttifakı sağlamalı. Birincisi: 1071'deki ittifak: Malazgirt. İkincisi: 1500'lerdeki ittifak: Yavuz dönemi, İdris-i Bitlisi. Üçüncüsü: 1920'lerdeki ittifak: Kurtuluş savaşı. Dördüncüsü sağlanırsa sadece bu coğrafya değil, tüm İslam dünyasında güzel gelişmeler yaşanır. Toparlanma, hamle yapma süreci yaşarız. Bunun için engin bir tasavvur, azim bir sabır, kararlılık ve cesaret gerekiyor. 20. yüzyıldaki çatışmayı 21. Yüzyıla taşımamak lazım.

34. Atılacak adımların ilki: sistem bir bütün olarak bakış açısını değiştirmeli. İslami kimlik ve alevi meselesi de Kürt meselesinin yanında düzenlenmeli. Kürtçe dil problemi mutlaka çözülmeli. Adalet ve eşitlik anayasaya mutlaka yansıtılmalı. Kürt halkına pozitif ayrımcılık yapılmalı. Seçimden önce güven artırıcı girişimlerde bulunmalı. Yer adları iade edilmeli, Mustafa Muğlalı adı kışladan kaldırılmalı.

35. Özgürlükler ve adalet merkeze alınırsa problemler çözülür.

36. Türkler, Kürtler için hak talebinde bulunmalı.

37. Anadilde eğitim ve savunma hakkı mutlaka sağlanmalı. 18.000 isim değiştirilmiş. 16.000'i Kürdistan'da. Kürdistan ismi de kullanılmalı. Köyde dere yok, Yeşildere deniyor. Köyün Kürtçe adı vergi vermeyen anlamında, değiştirilen adı Vergili. Genel af ilan edilmeli.

    Tek çıkar yol: insani tecrübeler şunu gösteriyor ki cumhuriyet ve demokrasiye geldik. Ya da din ve kardeşlik üzerinden çözebiliriz. Kur'andaki öneriler: "Zalimlerden başkasına düşmanlık yok." Bir dindar zulme bulaşamaz. Hucurat: birilerini kaş göz işaretleriyle tahkir etmek bile yasaklanıyor. Bu dindarlığa yakışmıyor. Bir dili küçük görmeniz mümkün değildir. Demokrasi ve pozitif hukuk üzerinden gideceksek: barışa iman etmek. Tasavvur düzeyinde barışa inanmak lazım. Bunun için de anayasada düzenleme olmalı. Ama hepsinden önemlisi: psikolojik sınırları aşmamız gerekiyor. İnsani ilişkileri, diyalogu geliştirmemiz gerekiyor. Buluşmaları artırmamız gerekiyor.

38. Hak kavramı üzerinden hareket edilmeli. Kul hakkı dendiğinde hakkına girilenin kimliğine bakılmıyor. Allah'ın bahşettiği dil hangi gerekçeyle yasaklanabiliyor, bunu anlamak mümkün değil. Yeni bir dil inşa edilmeli. Mavi Marmara'dakilere İsrail terörist diyor, onlar da biz terörist değiliz diyerek onların kurduğu dilde ve alanda konuşarak meseleyi içinden çıkılmaz hale getiriyor.

39. Türk ve Kürt tarihleri yeniden okunmalı.

40. Bölge çok değişti ve sivilleşti. Çözüm önerilerinde bu değişimler göz ardı edilebiliyor. Bölgeyi hiç tanımadan, masa başı strateji uzmanlarıyla yol alınmaz.

41. STK'lar tabiî ki anayasa konusunda kafa yormalı ama esas kalkış noktaları: hükümeti nasıl sıkıştırabilecekleri yolunda olmalı. Eylemliliklere girişmek daha somut ve daha akılcı projeler üretmek gerekiyor.

Yeni Anayasa ile Yeni Anayasal Vatandaşlık

42. Mevcut anayasayı tadil etmekle hareket edilemez. Toptan rafa kaldırılmalı. Önce yepyeni bir zihin inşa etmeliyiz. Sonra da yepyeni bir anayasa yazılmalı.

43. Anayasa metni çok önemli ama zihniyet değişmeden yol alınamaz. Dil, kültür, tarih vb. unsurlar da değişmeli. Kürtler bu dil, tarih ve kültürde kendini göremiyor. Hafızasızlaştırma ve dilsizleştirme var. İdari yapı, devlet vs. yeniden yapılandırılırken kültür, dil ve tarih tezleri de yeniden yapılandırılmalı.

44. Anayasa çok maddeli değil, kısa, öz ve çok az maddeden oluşmalı. Bütün etnisitelere (sadece Kürtlere değil) eşit bir mesafede olmalı. 66. Maddedeki vatandaşlık tanımlaması değiştirilmeli. Resmi dil merkezde tek olmalı ama anadilini herkes özel sektör üzerinden öğrenebilmelidir. Kürtler de sadece kendi etnik talepleri çerçevesinde değil, adalet ekseninde bütün etnisitelere vurgu yapmalı.

45. Anayasada tekke ve zaviye kanunu ile tevhid-i tedrisat kanunu var. Bunların değiştirilmesi teklif dahi edilemediği için mevzuatla iş yapılabilir.

46. Zoru başarmak mümkün değilse pratikler üzerinden gidilmeli, kolaylıklar tercih edilmeli.

Özgürlük Herkes İçin

47. Ruhban okulu, Ermenilere, Yezidilere okul açmak hakkı verilmeli. Hatta dindarlar bunlar için kampanya düzenlemeli. Kendisine hak talep edenler önce başkalarından başlamalı. Rum ve

Ermenileri potansiyel tehlike gördüğünüzde siz de tehlike oluyorsunuz. Rum okulu açılmadan medrese açmak imkansızdır. Bunu görmeliyiz.

Şiddete ve Silaha Veda: Yeni Dönem Yeni Siyaset

48. Hürriyet: sıcaklık manasında harre ile aynı kökten. Sıcaklıkla yaklaşılmalı. Tutkuyla, arzuyla istemeliyiz. Şiddet, kaos, gerilim: diyaloğu, empatiyi dışlayan bir yöntemsizliktir. Şiddet bir yol olamaz. Devlet için de örgüt için de. Şiddet çıkmaz sokaktır.

49. Asıl önemli olan barış diliyle konuşmak. Şiddetle hiçbir yere varılmaz. Çözüme giderken: evrensel hukuk, demokrasi üzerinden kavramlarla adımlar atmalıyız. Bölge halkı, PKK ve devlet artık şiddetle sorunun çözülemeyeceği konusunda zimni bir ortaklığa ulaşmış durumdalar.

50. Düşman yaratarak değil, suçlayıcı üslupla değil, yürütmenin elini kolunu bağlayacak taleplerde bulunmadan, güzel adımları destekleyerek hareket etmeliyiz.

51. Medyaya çok vazife düşüyor.

52. Söylenecek söz kalmadı. Şiddet hariç her şeyi konuşabilen, hukuk, demokrasi, insan hakları vurgusuyla yol alan, hakları veren, iade eden ve bunların kullanılmasını savunan bir noktaya geldik.

53. Hükümet yeterince cesur davranamıyor. Belki meseleyi yeterince derinden kavrayan kadroları yok, belki gücü yetmiyor. Bu anlamda STK'lar inisiyatif üstlenmeli. Mesela geri dönüşler STK'lar üzerinden planlanabilmeli. STK'lar risk üstlenebilmeli.

54. Anayasa yapmak kolay değil. Yapıldığında zaten bir devrim olacak. Bazı sorunlu alanlar var, bu alanları değiştirme yolunda herkes hazırlık yapmalı. 2011 seçimlerinde bütün siyasi partiler çözüme katkı sunabilecek adayları öncelemeli.

55. Bize din kardeşliği söylemiyle gelmeyin diyenlere de şunu söylemek istiyorum: Biz yüzyıllardır beraber yaşıyoruz. Bu bağlamda kimi yol arkadaşı edindiğimize dikkat edelim. Bizi biz yapan değerlere sırt çevirerek bir ulus inşa etsek de artık biz olmaktan çıkarız. Bizim din kardeşliği söylemimizi istismar olarak görmemek lazım. Yarın yine hep yüz yüze bakacağız, birlikte olacağız. Bu nedenle bu konudaki hassasiyetlerimizi göz ardı etmeyelim.

5-ÇALIŞTAYDA SUNULAN TEBLİĞLER

Ek 1: Adnan İnanç/ Hilal TV Genel Yayın Yönetmeni

KÜRT SORUNU VE MEDYA SORUMLULUĞU

19. yüzyılın ortası itibariyle telgrafın icadı, daha sonra uzaklardaki haberleri alabilme ve gazete vasıtasıyla geniş kitlelere iletebilme imkânı, 20. Yüzyılın başından itibaren radyonun insan hayatına girmesiyle haber ve bilginin geniş coğrafyalara ulaşmasına imkan sağladı. 20. Yüzyılın ilk çeyreğinde icad edilen ve kısa sürede yaygınlaşan televizyon ise, radyonun etkisini gölgede bırakan bir ilgi odağı haline geldi. Çünkü televizyon, sesi görüntü ile de besleyerek etkisini bir kaç kat daha arttırmış ve cazibe merkezi haline gelmişti.

1980'li yılların başlarından itibaren uydu yayıncılığının da hayatımıza girmesi ve özel televizyonlara izin verilmesi ile birlikte çok renkli ve çok sesli bir iletişim ve medya alanıyla karşılaşmış olduk. Dünyanın her tarafına yayınını ulaştırabilen televizyonlar, coğrafi ve siyasal sınırları aşarak küresel bir güce kavuşmuş ve bu sihirli aygıtı elinde bulunduranlar, toplumları, istedikleri gibi şekillendirmeye başlamışlardı. İlk olarak 1926'da kurulan BBC kısa sürede yaygınlaşmış ve bugün bile etki ve gücünü korumayı başarabilmiştir.

Tüm bu gelişmelere asrın sonuna doğru hızla gelişen ve yaygınlaşan özel bilgisayar ve internet ağını da ilave edersek küresel çapta bir iletişim çağını yaşamakta olduğumuzu söyleyebiliriz. Bütün ömrü yirmidört saat olan gazetelerin –tiraj açısından olmasa da binbir özen ve ihtimam ile bol ekli ve çok renkli baskıları- da verilen önemin bir göstergesi sayılır.

Dünyada kişi başına ortalama yaklaşık 5 saat televizyon izleyen bir ülkede yaşadığımızı ve dünyanın en çok Tv izleyen ülkesi olduğumuz dikkate alındığında, iletişim araçlarından TV'nin, ayrıcalıklı konumu dikkatleri çekmektedir. (Türkiye'yi 4,5 saat ile Amerika izlemektedir.) Dizi furyası ve halkın üzerindeki oluşturduğu bağımlılığın yanında, haber bültenleri ve tartışma programları da dünyada eşi olmayan bir ilgi ile takip edilmektedir.
Bunlar, medyanın gündemdeki konular üzerindeki ağırlığını, baskın gücü ve toplumu etkileme/yönlendirmedeki belirleyici konumunu tartışılmaz kılmaktadır.
Genelde medyanın, ama özellikle de televizyonların toplumsal algıda "negatif" anlam çağrıştıran "*güvensiz*" bir alan olarak bilinmesi, yaklaşık doksan yıllık cumhuriyet tarihinin, tecrübe ettiği kitle iletişim alanlarında verdiği kötü sınavın bir sonucudur. Toplumun, geleneksel kabullerine ve dini anlama ve yaşama biçimlerine ideolojik zeminde verdiği güçlü

tepkiler, etnik temelli politikalarda medyanın güçlü desteği medya – toplum uyuşmazlığını doğurmuş, bu da toplumsal ve siyasal kırılmaları beraberinde getirmiştir.

Bugün için medyanın medyasının genel yayın konsepti: statüko destekli aşırı İdeolojik; sermaye destekli Ticari; ve ahlakı dışlayan pragmatist, tür yayıncılıktan oluşmaktadır. Belki en son dönemler için biraz daha iyimser ifade ile söz edersek: toplumsal kaygı taşıyan *misyon; ideolojik* ve gösteriş amaçlı *vizyon;* tamamen pragmatist eğilimli, *komisyon* türü yayıncılık olarak da tanımlamak mümkündür.

Her meslek, ancak içinde faaliyet alanı bulduğu toplumun değerleri ile barışık olduğu ve ahlak ve adaleti esas aldığı ölçüde meşru olur. Basın mesleği ve değişik alanları ile medya da, bu kuralın dışında değildir. İnsan da, yaşadığı coğrafyadan, genel ve yaygın kültürel doku ve ahlâki durumdan, bağımsız değildir. Hiçbir insanın kalitesi, yaptığı işin kalitesinden bağımsız değildir; medya denen iletişim alanı da, onu yönetenin bilgi ve birikiminden bağımsız olamaz. Tabii olarak medyanın herhangi bir alanını işleten ve kullanandan bağımsız bir "*medya aklı*" da mümkün olmaz. Ötekileştiren ideolojik bir aklın elindeki medya araçları da, dışlayıcı, ötekileştirici ve totaliter olmak durumundadır. Hülasa ferdi ve toplumsal eğilim, ilgi alanları ve ideolojik refleksler, medyanın rengini ve yayın politikalarını da belirlemektedir. Oluşan bu "*medya dili*" ise, kendini izleyen, okuyan ve dinleyenleri nesnesi kılacak ve renkleri benzeştirme çabası içerisine girecektir. Yaklaşık doksan yıllık Cumhuriyet tarihi gerçeği de bu çerçevede bir resim vermektedir.

Toplumsal Mühendislik aracı olarak Medya

Aslen Brezilyalı bir papaz olan ve Müslüman olduktan sonra İslam'ı öğrenmek için geçici bir süre ile Şam'a gelerek yerleşen ve ismini Hacı İsmail olarak değiştiren eski papaz, Hilal Tv'nin kendisi ile Müslüman oluş sürecini inceleyen bir belgeselde söylediği bir husus oldukça dikkate değerdi. Söz konusu belgeselde Hacı İsmail: "Tüm Brezilyalılar gibi bende çöp bidonun arkasına sığınan Filistinli Muhammed Dürre ve babasını İsrailli Yahudi, öldürenleri ise Filistinli Müslüman olarak biliyordum ve ancak Şam'a geldiğimde bunun böyle olmadığını, hatta tersi olduğunu öğrendim". Hacı İsmail, bugün dahi Brezilyada medyanın yönlendirmesi ile halk, Muhammed Dürre ve babasının mazlum olarak katledilişini, Müslüman Filistinlilerce katledilen mazlum Yahudiler olarak bilmektedir.

Vaktiyle bir Amerikalı siyaset bilimcinin, *"bana kitle iletişim araçları ve özellikle de televizyonları veriniz ve sonra da nasıl bir toplum istiyorsanız o toplumu tarif ediniz; çok geçmeden öyle bir toplum oluşturayım"* sözü, toplum mühendisliği açısından önemli bir göstergedir. Her gün binlercesine rastlayabileceğimiz, yanıltmaca olarak kurgulanan haberin,

en tipik örneğini sunduğumuz bu olay, medyanın gücü açısından önemlidir. Özellikle teknolojinin başdöndürücü hızla gelişimi karşısında, yazılı, sesli ve görüntülü basının gücü ve önemi, katlanarak artmıştır.

Bugün Kürt sorunu hususunda farklı algı biçimlerinin oluşması, Türklerde Kürt algısı ve Türklerde ise Kürt algısında görülen çarpıklık, devletin inkarcı politikalarının sonucu olsa da medyanın kışkırtıcı ve dışlayıcı dilini unutmamak gerekir. Devletçi, tek ses, tek yol ve tek dili savunan etnik temelli yaklaşımları ile ülke insanını düzleştirme amaçlı politikalar, dini baskılar, sosyal ve kültürel haklarda ayrımcılık, büyük ölçüde medya eliyle gerçekleşmiştir.

Türkiye Cumhuriyetinin, kendi halkını bölen parçalayan, ötekileştiren, dilsizleştiren, tarihsizleştiren ve her biri birer ayet olan dil ve folkloru inkar ederek sosyal travmaya sebep olmasından dolayı güçlü bir tevbeye ihtiyacı bulunmaktadır. Bugün yaşananlar en az doksan yıla ait inkar politikalarının karşılığıdır. Türkiye Cumhuriyetinin güçlü bir tevbeye ihtiyacı bulunmaktadır. Aynı günahın tetikçiliğini yapan medyanın da tüm imkanlarını seferber ederek akıl tutulmasından kurtulması gerekiyor.

MEDYA ALANINDA YAPILABİLECEKLER İÇİN ÖNERİLER

Başta hiçbir zaman olmadığı kadar Kürt sorunu ile alakalı olarak güçlü bir iradenin oluştuğuna inanarak başlamak:
İnanç ile çıkılmayan yolda tökezlemek mukadderdir. Dün Kürt sorununu ağza alamayan bizlerin, bugün sorunu cesaretle ala alış ve tartışabilmemizi büyük bir kazanç ve imkan olarak görmek. Değişik fikir havzalarına ait olan aydın ve entelektüellerin bugün için ortak bir heyecan ve ümit taşıyor. Bu olumlu algının yanında, yine değişik kesimlerden oluşan %58 lik "evet" ler, sosyolojik zeminin sorunu aşamaya müsait olduğunu göstermektedir. Kürt sorununu aşabilecek potansiyelin bu coğrafyanın insanlarında var olduğu inancı ile sorunun çözümünde arayışları sürdürmek.

Hükümetin ortaya koymak istediği irade ve çözümdeki cesaretini desteklemek:
Politik açıdan herhangi bir angajeye girmeden, yapılan doğrulara destek olmak, cesaretlerini arttırarak inkarcı politikaların yerine adil, farklılıkları resmen tanıyan bir eğilimin oluşması için katkıda bulunmak. Hükümet ya da herhangi bir güçlü ve inandırıcı irade, sorunun çözümü hususunda adım atıyorsa, onları cesaretlendirmek, elini güçlendirerek teşvik etmek. Bu tür girişimlere, medya alanında da katkı sağlamak; yapılacak programlar ile toplumsal

duyarlılık kazandırmak. Kürt dilinin akademik düzeydeki gelişmesi ve geliştirilmesi hususundaki hükümetin adımlarını cesaretlendirmek, medya alanında faaliyet gösterenler olarak, soyolojik ve psikolojik destek sağlamak.

Devletin, Kürtçe yayın yapılacak medya ve her türlü yazılı ve sözlü basında, yasaklayıcı ve zorlaştırıcı, engellerini deşifre etmek; kaldırmak ve mevzuatta yeni düzenlemeler yapılması hususunda ısrarcı olmak:

Kürtçe yayını, Müslüman duyarlılığın bütün alanlarında işlevsel hale getirmek. Yayınları yaygınlaştırarak, devletin, yasaklayıcı ve asimilasyoncu tutumlarını sorgulamak ve reddetmek. Tesbitleri rapor ederek inkarcı söylemlerinden vazgeçmesine katkıda bulunmak.

Kürt Halkının Temsiliyet hususunda Müslümanların inisiyatif almalarını sağlamak:

Bugün için Kürt sorununun çözümünde üzerine Müslümanların, pasif bir nesne değil, aktif bir özne olarak inisiyatif almaları gerekir. Bunun içinde Kürtlerin ruh köküne yaslanarak varolan, bir Müslüman Kürt hareketine ihtiyaç bulunuyor. Sorunu tüm boyutları ile inceleyerek sahiplenecek, pratik öneriler sunacak ve öncülük edebilecek iradeye ihtiyaç bulunuyor. Kürt halkının temsiliyeti, bu halkı kadim geleneklerine ve inanç dokusuna tamamen aykırı düşünen hareketlerin insafına terk edilmemelidir.

Kürt sorununu bölge insanlarının görüş ve önerilerini önceleyerek tartışılmasını sağlamak:

Kürt hareketini sahiplenen, tüm boyutları ile ele alarak değerlendiren ve entelektüel düzlemde çözüm arayışlarını sürdüren Müslüman münevverlere, kendilerini ifade imkanı sağlamak ve medyamızın bütün imkanlarından yararlanmak. Bölge insanlarından yepyeni birer kanaat önderleri çıkarmak ve tanıtarak, ilgi merkezi haline getirmek. Böylece Kürt sorununu sadece birkaç isim tarafından konuşulan ve görüşlerine müracaat edilen olmaktan çıkarmak. Bölge insanlarını öne çıkararak bölgeye sıcak ilgi sağlamak. Kürt sorununu ekonomik, sosyal ve siyasi yönleri ile birlikte ele alarak çözüm arayışlarını sürdürmek; medyada sıkça yer vererek toplumsal duyarlılığı artırmak.

Sivil Girişimlere Medya desteği Sağlamak:

Bugün burada örneğini yaşadığımız sivil inisiyatif, üzerinde çalıştığı, tartıştığı, olgunlaştırarak somut maddeler halinde önerilere dönüştürdüğü metni medyanın bütün faaliyet alanlarına ulaştırmak. Bir paket haline getirilerek olgunlaştırılan çözüm önerilerini yürürlüğe koymak.

Medya alanında faaliyette bulunan, Televizyon, Radyo ve Gazetelerde bu konuları işleyerek öne çıkarmak. Sorunun acı bedellerini ödemiş bulunan isimleri öne çıkararak ekranlara taşımak. Bu gibi ortamlarda alınan kararları ekranda geniş kesimlere ulaştırmak.

Kürt sorunu PKK'nın, Genelkurmay ve Bürokrasinin sarmalından kurtarmak:
Sorunu daha sade yeni ve güven veren alanda ele alarak değerlendirmek. Sivil inisiyatifin soruna vaziyet etmesini sağlamak; medya olarak bunun hayati önemini vurgulayacak haberlere yer vermek.

Kürt meselesini salt güvenlik sorunu olarak ele alan ve bu işi askerî yöntemlerle çözmeye çalışmanın, insani ve tabiatıyla İslami olmadığını yüksek sesle vurgulamak:
Sindirilmiş halkların önüne adil ve ahlaklı çözüm önerileri sunarak, güvenlik esaslı yaklaşımları reddetmek. Somut önerilerle adımlar atmak; bugüne dek yapıla gelen uygulamaların İslam'ın kabulleri arasında yer almadığını özellikle vurgulamak.

Kürt kültürüne ait folklörü, sanat ve müziği ve geleneksel dinamikleri <u>medyanın</u> değişik alanlarına taşıyarak yer vermek:
Bugün, Türkiye Kürtlerinden, ırak ve İran Kürtlerinden birer isim bir araya gelse, üçü de Kürtçe konuşmalarına rağmen birbirlerini anlayamayacaktır. Diller yazılı kültürlerce kayıt altına alınarak aktarılmaz ise, söz konusu diller zamanla kayboluyor; zamanla yerel şiveler haline dönüşerek kötürümleşiyor. Tüm bunlardan dolayı, dili, kültürü, folklorü ve her türlü sanatsal etkinliği kayıt altına alarak kuşaklara aktarmak, ama daha önemlisi medyanın değişik alanlarında yer vererek, icrasını sağlamak.

Kürt bilgeleri, alim ve münevverlerinin Müslümanlık zemininde konuya ilgilerini arttırmak ve sık sık <u>Medya</u> da yer vererek öne çıkarmak, Kürtlerin ruh kökünde saklı bulunan Müslüman kimliği öne çıkarmak:
Kürt halklarının içerisinde bulunan ve toplumun en doğal dinamiklerinden sayılan alim, aydın ve kanaat önderlerini seçerek Kürt sorununu onlarında gündemine taşımak. Bugün sadece bir çevrenin kürt sorununu konuşarak ve sahiplenerek oluşturduğu psikolojik ortamı dağıtmak ve müslüman kürt düşünürlere de mal etmek; düşüncelerine sık sık yer vermek. Bölgenin sıcak ortamını yaşayan insanın gözlemlerini dikkate alarak, çözüm arayışlarında isabet oranını yükseltmek. Aynı girişimi Alevi, Hıristiyan ya da diğer etnik , mezhebi ve dini farklılıklar içinde gözeterek savunmak. Mesela Alevilerin gerçek bir alevi olmaları için

kadim tecrübelerini bugüne taşımalarını savunmak ve bu görüşleri kamuoyu ile de paylaşmak.

Açılım sürecinde bölgenin aydınlarının katkısını arttırmak:
Aynı bölgenin insanı bir kürt halkından biri olarak itiraf etmeliyim ki, açılım sürecinde bölgenin aydın ve entelektüelleri üstlerine düşeni yeterince yapmamışlardır. Halbuki, açılım sözünü duyar duymaz, hükümet tarafından faili meçhuller gündeme gelir gelmez en büyük desteği bizler bölge insanlarından görmeliydi.

Sadece Kürt sorunu ve benzer toplumsal travmaların inceleneceği özel ve özgün programlar hazırlamak:
Tüm medya kuruluşlarının Kürt sorununu işleyen ve inceleyen bir programının bulunmasını sağlamak; Bu sorunu insani, ahlaki zeminde ele alarak değerlendirmek.

Kadim Kürt önder, lider ve alimlerin belgesellerini hazırlayarak, tanıtımını sağlamak:
Kürtlerin yaslandıkları inanç ve kültür kodlarını araştırarak bu güne taşımak. Bunun için Muhtelif yayın organların aktif bir şekilde görev almalarını sağlamak. Zengin Kürt edebiyatı ve önemli şahsiyetlerini tanıtarak ortak değerler zemininde buluşmak.

Muhtemel yeni anayasanın hazırlanmasında katkıda bulunulacak birikim öneri ve teklifleri hazırlamak:
Beklentiler, öneriler, olmazsa olmazlar ve en hayati öneme haiz olanları öncelik sırasına göre ele alarak bir öneri paketi hazırlamak. Bunun için düzenli konuları ele alarak sistematik bir şekilde ekranlarda tartışarak olgunlaştırmak ve öneri paketini olgunlaştırarak hükümete sunmak. Tüm etnik, siyasal, dini ve fıtri kimlikleri tanımak ve anayasal güvence altına almak. Daha sonrada sunulan bu paketin tüm duyarlı medya kuruluşları olarak arakasında durmak.
İslam'ın birleştirici tarafını –ümmet bilinci- vurgusunu merkeze almak ve mevcut süreçte Müslüman duyarlılık içerisindeki farklı dinamiklerin yönetimi ve yöntemi üzerinde özenle durulmak:
Kürt halkının ruh köküyle olan sağlam bağları canlı ve diri tutmak. Etnik temelli yaklaşımların Müslüman duyarlılık içerisinde erimesini sağlamak. Böylece insanımızın temel harcı sayılan ed-Din'in işlevsel tarafına dikkat etmek. Tarihi tecrübe ve Müslümanlığın gerekleri, Kuran ve Sünnet vurguları olması gereken zeminde konuşmak.

Yüz yıldır devam edegelen ve Türk vatandaşların üzerinde baskın bir etkisi görülen devlet politikaları, medyanın yönlendirici, ayartıcı ve yanıltıcı yayınlarının tahribatının rehabilite etmek:

Türk toplumunun haklı olarak üzerindeki asimilasyon politikalarının, PKK'nın ekranlara yansıyan şiddet uygulamalarının oluşturduğu travmayı rehabilite etmek ve önyargıları yıkarak dağıtmak.

Tüm bu konuları, aklıselim ve kalbi emin olarak ele almak; çatışma, gerilim ve şiddetten uzak durmak:

Hamaset, hiddet ve her türlü şiddetten uzak durmak, düşünen kafalarla konuyu ele alarak incelemek.

Kürtlerle Türkler arasında özel buluşmalar tertipleyerek birbirlerini yakından ve birebir tanımalarını sağlamak. Bunu televizyon ve diğer iletişim araçları ile de desteklemek:

Doğu ve Batı arasında özel köprüler kurmak; ziyaretleri sıklaştırarak bugüne kadar oluşturulmaya çalışılan önyargıları ve kırık imajları kaldırarak sağlıklı iletişim imkanları oluşturmak. STK ların öncülüğünde, tarafından özel buluşmalar tertiplemek ve medya desteği sağlamak. Ekranlara bu sıcak ilgi ve ilişkiyi yansıtarak, iletişim kanalları oluşturmak.

Bölgeye ait 17500 adet faili meçhul hususunda hükümetin çabalarını yoğunlaştırmasını sağlamak:

Yakınını kaybeden ve bugün ziyaret edeceği bir kabri bile bulunmayan, kayıp yakınları için özel gündem oluşturmak. Hakkında on yıllara rağmen herhangi bir bilgi alınamayan, ya da katilleri meçhul olanların ailesi ve diğer yakınları ile alakalı olarak özel girişimde bulunmak. Hükümetin gündeme getirmesini fırsat bilerek teşvik etmek; medya da sık sık gündemde tutarak toplumsal ilgiyi arttırmak.

Hülasa, bugünün şartlarında zor gibi görünse de, medyanın bütün alanlarını, insani değerleri tüketmeyecek şekilde tasarlamak mümkündür. Yılların ihmali, zor ve şiddeti karşısında etnik ve dini temelli travmaları rehabilite etmede medya en hayati katkıyı sunabilir. Yeter ki, yeni bir dil kuracak akla ve birikime sahip olacak kadrolar bulunsun.

Ek 2: **M. Emin Aktar,** Diyarbakır Barosu Başkanı

KÜRT MESELESİNİN ÇÖZÜMÜNDE ANAYASAL ÖNCELİKLER

BAŞLANGICA İLİŞKİN ÖNERİLER

Birinci Öneri:

Biz Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları;

Bütün bireylerin evrensel hak ve özgürlüklere sahip olduğu inancı taşıyoruz. Irk, din, dil, mezhep, cinsiyet, cinsel yönelim, etnik köken ve benzeri hiçbir ayrım yapmaksızın herkesin eşit olduğunu kabul ediyoruz. Farklılıklarımızı kültürel zenginliğimizin kaynağı ve toplumsal bütünlüğümüzün harcı olarak görüyoruz. Bütün eylemlerinde adaleti gözetmesini ve her durumda insanların hak ve hürriyetlerini güvence altına almasını devletin temel görevi sayıyoruz. Ebedi barış idealini taşıyan bireyler olarak meşru müdafaa halleri dışında savaşı ve başka halkların özgürlüğüne karşı güç kullanmayı reddediyoruz.

İnsan onurunu hukukun üstünlüğünü barışı özgürlüğü ve eşitliği temel alan bir toplumsal düzen kurmayı hedefliyor ve bu anayasayı da bu değerlere bağlılığımızın ifadesi olarak kabul ve teyit ediyoruz.

İkinci Öneri

Herkesin evrensel hak ve hürriyetlere sahip olduğu inancından hareket eden, her türlü ayrımcılığı reddeden, bütün farklılıkları tanıyıp onları kültürel ve demokratik zenginlik olarak kabul eden, evrensel barış idealini paylaşan ve dünya barışına katkıda bulunmayı bir sorumluluk addeden biz Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları;

İnsan haklarını, hukukun üstünlüğünü, özgürlüğü ve eşitliği esas alan ve herkesin insan onuruna yakışır bir şekilde yaşamasını hedefleyen bir demokratik düzen kurmak için bu anayasayı birlikte yaşama irademizin bir beratı olarak kabul ve teyit ediyoruz.

ANAYASANIN İLK MADDESİNE İLİŞKİN ÖNERİ

Madde 1:

Türkiye Cumhuriyeti insan haklarına dayanan, özgürlük ve adalet değerleri üzerine kurulu laik, demokratik ve sosyal bir hukuk devletidir.

Madde 2:

Türkiye Cumhuriyeti, farklı kimlik ve kültürlerden oluşan ayrılmaz bir bütündür. Bayrağı şekli yasada belirtilen beyaz ay yıldızlı al bayraktır. Milli marşı "İstiklal marşıdır" Başkenti Ankara'dır.

Madde 3:
Türkiye Cumhuriyetinin resmi dili Türkçedir. Herkes kamusal ve özel işlemlerde resmi dili yanı sıra kendi ana dillerini kullanma hakkına sahiptir.

EĞİTİM VE ÖĞRENİM HAKKINA İLİŞKİN ÖNERİ

(1) Kimse eğitim ve öğrenim hakkından mahrum bırakılamaz.
(2) Herkes anadilde eğitim ve öğrenim hakkına sahiptir. Bu hak eğitim ve öğrenimin tüm aşamalarını kapsar.

(3) Türkçe'den başka dillerde eğitim ve öğretim yapılması ile ilgili esaslar demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olarak bölge meclislerince düzenlenir. Türkçe'den başka anadillerde eğitim yapan kurumlarda resmi dilin öğrenimi zorunludur.

(4) Temel eğitim, bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır.

(5) Özel ilk ve ortaöğretim okullarının bağlı olduğu esaslar devlet okulları için öngörülenler dikkate alınarak kanunla düzenlenir.

(6) Eğitim ve öğrenim demokratik toplumun gereklerine göre devletin gözetimi ve denetimi altında yapılır. Eğitim ve öğrenim kurumlarında hiçbir suretle ayrımcılık yapılamaz. Bu kurumlarda uygulanacak olan müfredat, farklılıklara saygıyı temel alır ve kültürler arasında verimli bir diyalogun geliştirilmesini amaçlar.

VATANDAŞLIĞA İLİŞKİN ÖNERİLER

Birinci Öneri:
Vatandaşlık temel bir haktır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına sahip olmada ve bu hakkın kullanılmasında dinsel, dilsel, ırksal, etnik ve benzeri hiçbir ayrım gözetilemez.

Vatandaşlık hakkının kazanılmasına ilişkin esaslar kanunla düzenlenir. Hiç kimse kendi isteği dışında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığından çıkarılamaz.

İkinci Öneri:

Türkiye Cumhuriyetine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes din, mezhep, ırk, etnik köken, cinsiyet, kültür ve benzeri hiçbir fark gözetilmeksizin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıdır. Hiç kimse kendi isteği dışında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığından çıkarılamaz.

SİYASİ PARTİLERE UYGULANACAK MÜEYYİDELERE İLİŞKİN ÖNERİ

Siyasi partiler demokratik siyasi hayatın vazgeçilemez unsurlarıdır.

Siyasi partilerin tüzükleri programları ve eylemleri insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine aykırı olamaz. Herhangi bir diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamaz. Siyasi partiler şiddeti ve ırkçılığı destekleyemez ve teşvik edemez.

Yukarıda belirtilen hükümlere aykırı fiillerin işlendiği bir odak haline geldiği Anayasa Mahkemesince tesbit edilen siyasi partiler hakkında fiilin ağırlığına göre kararın kesinleşmesinden sonraki ilk yerel veya genel seçime girmeme ya da devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına karar verilebilir.

MİLLETVEKİLİ DOKUNULMAZLIĞINA İLİŞKİN ÖNERİ

Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeleri, meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Meclis'te ileri sürdükleri düşüncelerden ve bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar. Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili Meclis'in kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz. Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ve rüşvet, zimmet, ihtilas, irtikap, dolandırıcılık, sahtecilik, kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırmak, dolanlı iflas, hırsızlık, tecavüz suçları bu hükmün dışındadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri hakkında seçiminden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır. Üyelik süresince zaman aşımı işlemez.

Tekrar seçilen milletvekili hakkında soruşturma ve kovuşturma Meclis'in yeniden dokunulmazlığını kaldırmasına bağlıdır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki siyasi parti gruplarınca, yasama dokunulmazlığı ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.

YEREL YÖNETİMLERE İLİŞKİN ÖNERİ

Yerel yönetimler, bölge, il, ilçe, belde, köy halkının ortak gereksinimlerini karşılamak üzere kurulan, yerinden yönetim anlayışına uygun bir şekilde örgütlenen ve genel karar organları halk tarafından seçilen kamu tüzel kişileridir.
Yerel yönetim birimleri coğrafya durumuna, ekonomik koşullara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre yasa ile oluşturulurlar.

Bölge yönetimi ülkenin bütünlüğü ile illerin ve belediyelerin yetkilerine saygı çerçevesinde bölgenin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimini sağlar. Alan düzenlenmesini bölgenin özelliklerini dikkate alarak gerçekleştirir.

Merkezi yönetimin görev ve sorumluluğunda olan dış işleri, maliye, savunma ve adalet hizmetleri dışındaki hizmetler bölge meclisleri eli ile yürütülür. Bu görevleri yürütmekle yetkili ve görevli, bölge yürütme kurulları, bölge meclisi içinden seçilir. Bölge meclisleri ve bölge yürütme kurullarının yetkileri, görevleri, teşkili ve çalışma usulleri yasa ile belirlenir.

Yerel yönetimlerin seçimleri 4 yılda bir yapılır. Yerel yönetimlerin seçilmiş organlarının bu niteliği kazanmaları ve kaybetmeleri konusundaki denetim ancak yargı yolu ile yapılır.

Merkezi yönetimin tüm yerel yönetim birimleri üzerinde, yerel hizmetlerin yönetimin bütünlüğü ilkesine uygun biçimde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, kamu yararının korunması ve yerel gereksinimlerin gereği gibi karşılanması amacı ile yasa ile belirtilen ilke ve yöntemler çerçevesinde gözetim yetkisi vardır.

Yerel yönetimlere görevleri ile ve bölgenin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır.

Ek 3: Prof. Dr. Refik Korkusuz/Dicle Üniversitesi

MEVCUT "KÜRT SORUNU"NUN ÇÖZÜMÜ AÇISINDAN KABUL EDİLMESİ GEREKEN ULUSLARARASI VE ULUSAL METİNDEKİ DEĞİŞİKLİK ÖNERİLERİ

GİRİŞ:

Öncelikle, hayatı boyunca, ülkesinin birlik ve beraberliğini savunmuş birisi olarak, "Kürt sorunu" gibi, bir konuyu, ülkenin bölünmesi anlamına gelecek düşünce sahiplerine bıraktığımız için üzgünüm. Ancak, yıllarca böyle bir sorun denilmek suretiyle hem kendimizi hem de büyük kitlelerin aldanmasına sebebiyet verdiğimiz için de üzüntülüyüm. Öncelikle bu toplantıda birleştirici dil konuşulduğu ve ülke bütünlüğü temel alınarak soruna çözüm arandığı için hepinize teşekkür ediyorum.

Bu konuda yapılması gerekenleri aşağıda kısaca özetlemeye çalışacağım.

I- YAPILACAK DÜZENLEMELER ULUSLARARASI HUKUKA UYGUNLUK

Bu sorunun, sadece "Kürt sorunu" olarak değerlendirilmesi son derece yanlış olur. Yarın Arapların da bu yönde talepleri olduğunda ne olacaktır? Bunun için sorunu geniş bir kapsamda ve birleştirici bir dili kullanmaya her aşamada dikkat ederek, çözümlemek gerekir. Gayet tabii olarak, "Ulus Devlet" kavramı içinde Kürtlerin yerinin kabul edilmediği açık. Ancak, yine de bu yönde bir düşünce varsa, o takdirde çoğunluğa verilen hakların alt etnisitelere de verilmesi gerekir. Ancak, bu yönde bir yaklaşım yok ise, o zaman "uluslararası sözleşmeler" de yer alan "azınlıklar için kabul edilmiş olan sözleşmeler" in ülkemizde de kabul edilmesi gerekiyor.

Bunun için, bu ülkede yaşayan ve alt kimliğini, kültürünü, edebiyatını kullanmak isteyenler için, Türkiye' nin bu güne kadar onaylamadığı bazı Uluslar arası hukuk metinlerini imzalaması ve çekincelerinin gerekçelerini de ortadan kaldırması gerekiyor. Örneğin Türkiye' nin Avrupa birliği süreci içerisinde kabul ettiği "BM Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi" ve "BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi" ni imzalarken koyduğu çekince de "azınlık olarak sadece Lozan anlaşması" nda kabul edilen kimselerle sınırlaması söz konusu idi. Bu hususun ortadan kaldırılması gerekir. Bir anlamda, Kürtlerin de ülkemizde yaşayan Ermeni, Rum ve Yahudi vatandaşları kadar, hüsnü kabul edilen bir dili, kültürü ve kimliğinin tanınması gerekmektedir. Öte yandan, AİHS ek protokollerinde yer alan ve çocuk eğitimi için

ana-babanın dili ve dini üzerinden eğitime ilişkin çekincelerin de ortadan kaldırılması gerekiyor.

Bu protokol ve sözleşmeler ile ilgili çekincelerin ortadan kaldırılması sadece Bakanlar Kurulu' nun kararı ve Meclis' in onayı ile gerçekleşmektedir. Ayrıca uzun ve kabulü şüpheli bir Anayasa değişikliğine de ihtiyaç bulunmamaktadır. Türkiye AY 90.maddesi gereği, kabul ettiği Sözleşme, protokol ve diğer Uluslar arası hukuk metinlerini derhal yerine getirebilir.

II- ANAYASAL DÜZENDE YAPILMASI GEREKEN DEĞİŞİKLİKLER

A- AY DEĞİŞİKLİĞİNDE TAKİP EDİLMESİ GEREKEN YOL

AY değişikliği çok zor ve uzun süreç isteyen ve iktidarlar için risk taşıyan bir süreçtir. Zira, hemen Hiçbir ülkede, AY' ı sadece iktidarların kendi parlamenterleri ile, diktatörlük ve geçiş dönemleri hariç, görülmemiştir. Önce buna parlamenter sayısı yetmez. Sayısı yetse bile, ülkedeki zinde güçler ve seçimi kaybetme riski, parti içindeki çalkalanmalar, bu tip değişikliklerin önünde çok önemli engeller olarak gözükmektedir.

Belirtilen nedenle, AY değişikliğinden önce, AY değişikliğinin gerekçesi ve sonuçları konusunda toplumsal konsensüs sağlanmalı, ülkenin doğusundaki akil adamlar heyeti batıya ve batıdaki akil adamlar heyeti de doğuya giderek "ortak bir dil" oluşturmanın gayreti içinde olmalıdır. Bu yapılmadan, yapılmak istenen bir değişikliğin akim kalacağı ve "Kürt sorunu" nun ayrışma süreci başlatabileceği endişesini taşıyorum.

B- AY DEĞİŞİKLİĞİNDE YER ALMASI GEREKEN ANA HUSUSLAR

a. Anayasa'nın başlangıç kısmı kapsayıcı değil, ırki (Türk, Türk vatanı vb) ve sınırlayıcı (5. Fıkra da tüm faaliyetlerin Türkçülük milli ve manevi menfaatleriyle sınırlandığı) edici bir söylemle kaleme alınmış. Başlangıç kısmının tamamen çıkarılması ve yerine evrensel değer ve ilkelere vurgu yapan toplumun tüm kesimlerini kapsayıcı bir metin yazılmalı.

b. Mevcut AY' de yer alan 2. Maddedeki "başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan" ibaresi tamamen çıkarılmalı.

c. Anayasanın 3. Maddesi "Türkiye Devleti, ülkesi ile bir bütündür. Resmi dili Türkçedir. Ancak bunun yanında yerel dil ve lehçelerin özel ve kamusal yaşamda kullanılması ve öğretilmesi serbesttir." ibaresi eklenmelidir.

d. AY' nın 5. Maddedeki "Türk milleti" yerine "Türkiye Vatanı" veya "Türkiye Milleti" kavramı kullanılmalı.

e. AY 18. maddenin son cümlesi Anayasadan çıkarılmalı

f.1 Anayasanın 26. Maddesinin 1. Fıkrasının son cümlesindeki "Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema, veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir" hükmü kaldırılmalı. Zira bu hükme dayanarak Kürtçe yayınların önü kesilmeye çalışıldığından bu hükmün yeniden kaleme alınması gerekir.

f.2.Aynı maddenin ikinci fıkrasında cumhuriyetin temel nitelikleri ve develetin ülkesi ve milletiyle bütünlüğü bakımından bu yayınların yasaklanacağını ifade etmektedir. Mezkur üç kavram sebebiyle her türlü Kürtçe yayın çok kolay yasaklanabilmekte yada izin verilmemektedir.

g. Aynı sınırlamalar 28. Madde içinde söz konusudur. Özellikle kapatma kararı ile son fıkra bakımından yeni bir değerlendirme yapılması para cezası gibi alternatif cezalar öngörülmesi önerilmelidir.

ğ.Eğitim ve Öğretim hakkı ile ilgili Anayasanın 42. Maddesinin son fıkrasındaki "Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez..." hükmü tamamen kaldırılarak yerel dil ve lehçelerin ana dil olarak okutulabileceğine ilişkin bir hüküm konulmalı.

h. Yada bu hükümden sonra gelmek üzere "ancak vatandaşların talep etmesi halinde yerel dil ve lehçelerin öğrenilmesi ve öğretilmesi amacıyla haftada en az üç saat olmak üzere dil ve edebiyat dersleri ile birlikte iki saat tarih dersleri konur" hükmü getirilmelidir.

ı. Anayasanın 48. Maddesinin sonuna "ticari yaşamda, yerel dil ve lehçeler kullanılabileceği gibi yerel dil ve lehçelerde sözleşme de akdedilebilir" şeklinde bir hüküm getirilmelidir.

i. Anayasanın 66. Maddesinde ki "Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür" hükmü kaldırılarak ya vatandaşlık tanımı yapılmamalı yada "Ülkeye vatandaşlık

bağı ile bağlı olan herkes Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşıdır" şeklinde etnik vurgusu olmayan kapsayıcı bir tanım yapılmalıdır.

k. Aynı maddenin ikinci fıkrasındaki ... Türk ananın çocuğu Türk'tür" cümlesindeki "Türk'tür" yerine Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıdır şeklinde yazılmalıdır. Yine aynı maddedeki Türk gibi etnik vurgulu kavramlar yerine Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı kavramı kullanılmalıdır.

l. Anayasa da geçen Türk kelimeler yerine Vatandaş kavaramı tercih edilmeli. Örnek m76/1

m. Anayasanın 126 maddesindeki "Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır." hükmü ""Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre,bölgelere, bölgeler illere ve iller ise ilçelere ayrılır" şeklinde düzenlenmelidir. Zira mevcut yapı bölgesel sorunların (özellikle güvenlik ve ekonomik sorunların) çözümüne imkan vermemektedir.

n. Anayasanın 127. Maddesinde ki mahalli idareler bölge, belediye ve köy olarak yeniden ifade edilerek il özel idareleri kaldırılmalı yada eski yapı muhafaza edilecekse il özel idareleri ile belediyeler arasında coğrafi ayrım değil de görev yetki bakımında yani faaliyet alanı itibariyle ayrım yapılmalıdır.

m. Mahalli müşterek ihtiyaç kavramı tanımlanmalı içeriği belirlenmeli. Bu maddedeki vesayet kaldırılmalı bunun yerine salt yargısal denetim ile yasama denetimine imkan sağlanmalıdır.

o. Anayasanın 130 maddesinde ki YÖK ile ilgili hükümde bulunan "Üniversiteler ile öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilirler. Ancak, bu yetki, Devletin varlığı ve bağımsızlığı ve milletin ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği aleyhinde faaliyette bulunma serbestliği vermez." Hükmü yeniden düzenlenmelidir. Mesela Türkiye'nin farklı etnik grup yada cemaatlerden oluştuğunu savunan bir tez yazılabilir mi?

p. Anayasanın 133. Maddesine farklı dil ve lehçelerde yayın yapılabileceğine ilişkin açık bir hüküm konularak Anayasal temeli tartışılan Kürtçe yayınların Anayasal temeli oluşturulmalıdır.

TC Anayasası ile verilen hakların ve özgürlüklerin kullanılması, Hiçbir şekilde, ülkenin bölünmez bütünlüğünü bozucu ve ülkede silahlı kargaşa çıkarmayı sağlayan bir anlamda kullanılamaz. Hukuk kurallarının ortadan kaldırılması ve evrensel ilkelerle kabul edilmiş hususlara aykırı olarak kullanılamaz ve kullanılmasına müsaade edilemez. Ancak bu fıkra hükümleri, azınlık ve altı kültür sahiplerinin haklarını kullanmasına engel olacak şekilde yorumlanamaz. Hiçbir şekilde hakların fiilen ortadan kaldırılması sonucunu doğuracak, Meclis veya yürütme organının düzenlemesine yer verilemez.